

# Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΙΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΑΓΙΑΣ ΦΙΛΟΘΕΗΣ 19 | 1 ΙΟΥΝΙΟΥ 1969 | ΑΡΙΘ. 11

## ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΚΛΗΜΕΝΤΟΣ ΡΩΜΗΣ

ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'

ΙΣ'. Χρόνος συγγραφής.

1. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς δὲν δυνάμεθα ν' ἀντλήσωμεν καὶ καρπωθῶμεν μαρτυρίας σαφεῖς πρὸς ἀκριβῆ χρονολόγησιν τῆς ἐπιστολῆς. Οἱ νεώτεροι ἐρευνηταί, ὡς ὁ Joseph A. Fischer (μν. ξ. σ. 19) τοποθετοῦν τὴν ἐπιστολὴν εἰς τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ (81-96) ἢ ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς βραχείας βασιλείας τοῦ Νέρβα (96-8). Ἡ γνώμη φαίνεται συνάδουσα τῇ τε ἱστορικῇ παραδόσει καὶ τῷ κεφ. 1,1 τῆς ἐπιστολῆς, ἔνθα ὁ λόγος περὶ «αἰφνιδίων καὶ ἀλλεπαλλήλων γενομένων ἡμῖν συμφορῶν καὶ περιστάσεων», ἐξ οὗ καὶ ἡ βραδύτης τῆς ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς: «βράδιον νομιζομεν ἐπιστροφὴν πεποιῆσθαι περὶ τῶν ἐπιζητουμένων παρ' ὑμῖν πραγμάτων». Τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐπισυνέβη κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Δομιτιανοῦ (81-96), ὅτε ἐκηρύχθη σύντομος μὲν, ἀλλὰ σκληρὸς κατὰ τῶν χριστιανῶν διωγμός, ὡς μαρτυρεῖ τόσον ὁ Τερτυλλιανός, ὅσον καὶ ὁ ἱστορικὸς Εὐσέβιος<sup>37</sup>. Δὲν πρόκειται λοιπὸν περὶ διωγμοῦ,

37. Παρ' Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἱστ. III, 18: «οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὁ Τερτυλλιανὸς τοῦ Δομιτιανοῦ τοιαύτην πεποίηται μνήμην, πεπειράκει ποτὲ καὶ Δομετιανὸς ταῦτό ποιεῖν ἐκείνῳ, μέρος ὦν τῆς Νέρωνος ὀμότητος· ἀλλ' οἶμαι, ἅτε ἔχων τι συνέσεως, τάχιστα ἐπαύσατο, ἀνακαλεσάμενος καὶ οὐδ' ἐξεληλάκει». Ὁ αὐτὸς Εὐσέβιος καὶ ταῦτα διαλαμβάνει, τὴν τοῦ Δομιτιανοῦ ἐπιδειχθεῖσαν ὀμότητα χαρακτηρίζων: «Πολὺν γε μὴν εἰς πολλοὺς ἐπιδειξάμενος ὁ Δομετιανὸς ὀμότητα, οὐκ ὀλίγον τῶν ἐπὶ Ῥώμης εὐπατριδῶν καὶ ἐπισήμων ἀν-

γενομένου ὑπὸ τοῦ Νέρωνος περὶ τὸ 68 μ.Χ. καὶ δὴ μετὰ τὸ μαρτύριον τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου, ὡς τινες εἶκασαν παλαιότερον· ἀλλ' οὔτε περὶ διωγμοῦ ἐπὶ Τραϊανοῦ (98-117) καὶ πολὺ ὀλιγώτερον ἐπὶ Ἀδριανοῦ (117-138)<sup>38</sup>.

2. Ἡ ὅλη ἀφήγησις τοῦ κεφ. 5 καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ κεφ. 6 τῆς Ἐπιστολῆς, οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν εἰς τὸν ἐμβριθῆ ἀναγνώστην καταλείπει, ὅτι ὁ διωγμὸς τοῦ Νέρωνος (64 μ.Χ.), καθ' ὃν οἱ κορυφαῖοι ἀπόστολοι ἐμαρτύρησαν, ἦτοι ὁ Πέτρος καὶ ὁ Παῦλος, ἐγένετο πρὸ ἱκανοῦ χρόνου. Εἶναι δὲ ἰδιαιτέρως ἄξιον παρατηρήσεως τὸ γεγονός, καθ' ὃ ὁ Κλήμης ἐν κεφ. 44,5 ὁμιλεῖ περὶ τῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταθέντων «πρεσβυτέρων», τῶν «μεμαρτυρημένων πολλοῖς χρόνοις ὑπὸ πάντων». Ἐπίσης ἐν κεφ. 47,6 ὁμιλεῖ ὁ Κλήμης περὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίθου ὡς περὶ «ἀρχαίας» καὶ «βεβαιοτάτης», δηλ. ἀξίας πάσης τιμῆς, ἐπιβεβαιωσάσης ἐν τῇ πράξει τὴν ἑαυτῆς ἀποστολικότητα καὶ νῦν, λόγῳ τῆς στάσεως, εἰς ἀναξιότητα περιπεσοῦσης (Πρβλ. καὶ 44,3). Οἱ κομιστὰι τῆς Ἐπιστολῆς Κ λ α ὕ δ ι ο ς " Ε φ η β ο ς, Ο ὕ α λ έ ρ ι ο ς Β ί τ ω ν καὶ Φ ο ρ τ ο υ ν ά τ ο ς (65,1) ἐμφανίζονται «ἄνδρες πιστοὶ καὶ σώφρονες ἀπὸ νεότητος ἀνα-

δρῶν πλῆθος οὐ μετ' εὐλόγου κρίσεως κτείννας, μυρίους τε ἄλλους ἐπιφανεῖς ἄνδρας ταῖς ὑπὲρ τὴν ἐνορίαν ζημιώσας φυγαῖς καὶ ταῖς τῶν οὐσιῶν ἀποβολαῖς ἀναιτίως, τελευτῶν τῆς Νέρωνος θεοεχθρίας τε καὶ θεομαχίας διάδοχον ἑαυτὸν κατεστήσατο». Αὐτόθι βιβλ. ΙΙΙ, 17-20. Βλ. καὶ Δίωνος Κασσίου Ἐπιτ. Σιφιλ. ξζ', 14: «Τὸν Φλάβιον Κλήμεντα ὑπατεύοντα, καίπερ ἀνεψιὸν ὄντα καὶ γυναῖκα καὶ αὐτὴν συγγενῆ ἑαυτοῦ Φλαυίαν Δομιτίλλαν ἔχοντα, κατέσφαξεν ὁ Δομιτιανός. Ἐπηνέχθη δὲ ἀμφοῖς ἐγκλημα ἀθεότητος, ὕφ' ἧς καὶ ἄλλοι εἰς τὰ τῶν Ἰουδαίων ἔθνη ἐξοκέλλοντες πολλοὶ κατεδικάσθησαν, οἱ δὲ γοῦν τῶν οὐσιῶν ἔστερήθησαν». Καὶ ἐν τῷ Μαρτυρίῳ τοῦ Ἰγνατίου, καίτοι μεταγενεστέρας προελεύσεως, τὴν παλαιὰν παράδοσιν πάντως ἀπηχούντι, ἀναγινώσκομεν: «τῶν πολλῶν ἐπὶ Δομιτιανοῦ διωγμῶν» κεφ. α'. "Ορα καὶ Sueton. Dometian. c. 12.

38. Ἀξιόλογα καὶ σήμερον ἔτι εἶναι τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ἐπιχειρημάτων, ἅτινα ἐξέθετο ὁ Φιλόθεος Βρυέννιος ἐν τῷ ἔργῳ του: Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Κλήμεντος, ἐπισκόπου Ῥώμης, Αἱ δύο πρὸς Κορινθίους ἐπιστολαί. Ἐκ χειρογράφου τῆς ἐν Φαναρίῳ Κων/πόλεως Βιβλιοθήκης τοῦ Παναγίου Τάφου, νῦν πρῶτον ἐκδιδόμεναι πλήρεις, μετὰ προλεγομένων καὶ σημειώσεων. Ἐν Κων/πόλει 1875 σ. 4 γ' (93) ἐ. τῶν Προλεγομένων καὶ μάλιστα πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας θέσεως.

στραφέντες ἕως γήρους ἀμέπτως ἐν ἡμῖν, οἵτινες καὶ μάρτυρες ἔσονται μεταξύ ὑμῶν καὶ ἡμῶν» (63,3). Πᾶσαι αἱ παρατηρήσεις αὐ-  
ται ἀρμόζουσι διὰ τοὺς τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη ζῶντας μετὰ τὸ  
μαρτύριον ἐπὶ Νέρωνος τῶν κορυφαίων ἀποστόλων, παρὰ δι' ὅσους  
ἐπέζησαν μικρὸν μετὰ τὸν διωγμὸν τοῦ Νέρωνος (64 μ. Χ.). Τέλος καὶ  
ὁ Ἡγήσιππος, ὡς εἶδομεν, ἐν τοῖς «Ἀπομνημονεύμασιν»  
αὐτοῦ<sup>39</sup> ρητῶς ἀναφέρει ὅτι ἡ ἐν Κορίνθῳ στάσις ἐγένετο ἐπὶ Δομι-  
τιανοῦ (81-96).

3. Πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας, τῆς βραχείας  
ἄλλωστε, τοῦ αὐτοκράτορος Νέρβα (96-98), ἡ Ἐκκλησία ἀπέ-  
λαυεν εἰρήνης. Οὔτε δύνανται νὰ προσκομισθῶσιν ἐμφανεῖς ἀποδεί-  
ξεις καὶ μαρτυρίαι περὶ τοῦ ὑπαινισσομένου ἐν κεφ. 1,1 τῆς Ἐπιστο-  
λῆς διωγμοῦ, ὅτι ὁ διωγμὸς οὗτος εἶναι ὁ ἐπὶ τοῦ Τραϊανοῦ  
(98-117). Ὁ ἐπιφυλακτικὸς καὶ μετὰ περισκέψεως ἐνεργῶν οὗτος  
αὐτοκράτωρ, εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἐστράφη κατὰ τῶν χριστιανῶν, ἀλλ'  
οὐδεμία ἀπόδειξις ὑπάρχει περὶ τοῦ ἐὰν ὁ διωγμὸς ἐξερράγη τὰ πρῶ-  
τα ἔτη τῆς βασιλείας του ἢ ὕστερον. Ὁ Τραϊανὸς ἦτο ὁ πρῶτος,  
ὅστις δι' ἐγγράφου ὥρισε νομικῶς τὴν θέσιν τῶν χριστιανῶν, ρυθμί-  
σας οὕτω καὶ τοὺς διωγμούς. Τὸ περὶ οὗ πρόκειται βασιλικὸν διά-  
ταγμα ἐπεστάλη, κατόπιν ἐρωτήματος, εἰς τὸν ἐν Βηθυνίᾳ τῆς Μ.  
Ἀσίας Πλίνιον τὸ 112<sup>40</sup>. Νὰ ἐκτείνωμεν τὸ χρονικὸν ὄριον τῆς  
συντάξεως τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Κλήμεντος μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Β'  
αἰ., θὰ ἦτο ἀντίθετον τῆς ὅλης ἱστορικῆς παραδόσεως, ἣτις μιᾶ φωνῇ  
ἀναγνωρίζει τὸν Κλήμεντα ὡς συντάκτην τῆς ἐπιστολῆς καὶ ὅστις  
δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπέζησε πέραν τοῦ 101 μ.Χ., ὡς ἀνωτέρω εἴπο-  
μεν. Ἐκ τοῦ κεφ. 44,3 τῆς Ἐπιστολῆς Κλήμεντος συνάγεται ὅτι πολ-  
λοὶ τῶν ὑπὸ τῶν ἀποστόλων κατασταθέντων πρεσβυτέρων ἐπέ-  
ζων ἔτι· τινὲς δὲ τούτων ἐκοιμήθησαν, τὴν λειτουργίαν δὲ τού-  
των ἕτεροι διεδέχθησαν<sup>41</sup>. Τὴν Ἐπιστολὴν Κλήμεντος πιθανῶς

39. Παρ' Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἱστ. III, 16.

40. Πρβλ. Β. Στεφανίδου, Ἐκκλησ. Ἱστορ. Ἀθῆναι 1948 σ. 120.

41. Ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι ἐν τῇ Ἐπιστολῇ Κλήμεντος οὐδεμία  
μνεία γίνεται τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, περὶ οὗ λέγεται ὅτι ἔζησε μέχρι τοῦ  
Δομιτιανοῦ καὶ δὴ μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν τῆς βασιλείας αὐτοῦ, Εὐσεβ.,  
Ἐκκλησ. Ἱστορ. III, 18.

είχεν ὑπ' ὄψιν του· καὶ ὁ Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας<sup>42</sup>. Ὁ Πολύκαρπος Σμύρνης ὅμως (+ 156 μ. Χ.) ἐχρησιμοποίησε φράσεις ὅλας τῆς Ἐπιστολῆς Κλήμεντος, χωρὶς ν' ἀναφέρῃ τοῦτον<sup>43</sup>.

4. Ἡ διατύπωσις τῆς φράσεως ἐν κεφ. 1,1 τῆς Ἐπιστολῆς ὑπαινίσσεται ὅτι ὁ ἐπὶ Δομιτιανοῦ (81-96) διωγμὸς εἶχε παρέλθει. Ἀσφαλῶς τοῦτο ἐγένετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, τὴν 18 Σεπτεμβρίου 96 μ.Χ<sup>44</sup>. Τὸ συμπέρασμα τῶν λεχθέντων εἶναι ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ Κλήμεντος πρέπει νὰ ἐγράφη ἢ τὸ ἔτος 96 καὶ δὴ καὶ εὐθὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Δομιτιανοῦ, ἢ ἐν ἀρχῇ τοῦ ἐπομένου ἔτους 97 μ.Χ.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ  
Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

42. Ἐμαρτύρησεν ἐπὶ Τραϊανοῦ (98-117). Καὶ ἄλλοι μὲν ἐδέχοντο ὡς ἔτος τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἰγνατίου τὸ 107, νεώτεροι ὅμως ἐδέχθησαν τὸ ἔτος 115/17, νεωστὶ δ' ὁ Fischer, μν. ἔ. σ. 20, δέχεται τὸ 110, ὡς ἔτος τοῦ μαρτυρίου τοῦ Ἰγνατίου.

43. Ὅρα τὰ συλλεγόμενα χωρὶα παρὰ Φιλοθ. Βρυεννίω, μν. ἔ. σ. ριη' ἔ. Προλεγόμενα.

44. Ἡ γησίππου, παρ' Εὐσεβ., Ἐκκλ. Ἰστ. III, 20,5 καὶ Τερτυλλιανοῦ, Apologet. 5,4 καὶ παρ' Εὐσεβ. III, 20,7. Ἀλλὰ τὰ περὶ καταπάσεως τοῦ διωγμοῦ παρὰ τοῦ Δομιτιανοῦ ὑπὸ τοῦ Εὐσεβίου λεγόμενα ἀμφισβητοῦνται ὑπὸ νεωτέρων ἐρευνητῶν. Πρβλ. Fischer, ἐνθ' ἂν. σ. 20, σημ. 27.

## ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Οἱ συνδρομηταὶ τῶν Περιοδικῶν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», «ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ» καὶ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» παρακαλοῦνται, ὅπως πᾶσαν ἀλλαγὴν διευθύνσεώς των γνωστοποιεῖν ἀμέσως εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν ὡς εἰρηται Περιοδικῶν, Ἀγίας Φιλοθέης 19, Ἀθήναι Τ. 117 εἴτε δι' ἐπιστολῆς των, σημειουμένης ἀπαραίτητως τῆς παλαιᾶς διευθύνσεως, ἢ εἰς τὰ τηλέφωνα 227.689 καὶ 227.651, ἵνα καταστῇ δυνατὴ ἡ κανονικὴ ἀποστολὴ τῶν φύλλων.

## ΕΠΙΚΑΙΡΑ

### Ἡ λατρεία κατὰ τὸ θέρος.

Καθὼς εἰσερχόμεθα εἰς τὴν θερινὴν περίοδον, δὲν εἶναι περιττὸν νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς μίαν ὑπόμνησιν πρὸς τοὺς αἰδεσιμωτάτους Ἐφημερίους, τὴν ὁποίαν καὶ ἄλλοτε εἶχομεν κάμει ἀπὸ τῶν στηλῶν τούτων. Πρόκειται περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως μὴ παρατείνεται ἡ διάρκεια τῶν διαφόρων Ἀκολουθιῶν, ὥστε νὰ μὴ ταλαιπωρῆται τὸ ἐκκλησίασμα ἐκ τοῦ καύσωνος καὶ νὰ μὴ τίθεται τοιοῦτοτρόπως εἰς δοκιμασίαν ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγαθὴ διάθεσις τῶν Χριστιανῶν. Σκοπὸς τῆς λατρείας εἶναι, μεταξὺ ἄλλων, καὶ ἡ ψυχικὴ ὠφέλεια τῶν πιστῶν, ἡ ὁποία εἶναι ἀμφίβολος ὅταν ἡ ἐκ τοῦ μήκους τῶν τελουμένων Ἀκολουθιῶν προκαλουμένη σωματικὴ καταπόνησις, ἰδιαιτέρως αἰσθητὴ κατὰ τὸ θέρος, διασπᾷ τὴν προσοχὴν καὶ τὴν συγκέντρωσιν τῆς ψυχῆς εἰς τὰ τελούμενα. Ἡ λελογισμένη χρονικὴ συντομία δὲν βλάπτει, ἀλλ' ἀντιθέτως καθιστᾷ τὴν λατρείαν ἀποδοτικὴν. Τοῦτο δὲ ἐγκεῖται εἰς τὸν λειτουργόν, τὸν προεξάρχοντα τῆς λατρείας καὶ ρυθμίζοντα αὐτήν.

### Ἡ πρόληψις τῶν διαζυγίων.

Κατὰ στατιστικὰς πληροφορίας, ἀποδίδει καλὰ ἀποτελέσματα ἡ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας καταβαλλομένη προσπάθεια πρὸς συμβιβασμὸν διαφωνούντων ἀνδρογύνων καὶ πρόληψιν τῶν διαζυγίων. Οὕτω κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 112 ζεύγη συνεφιλώθησαν ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν. Ἐξ ἄλλου, ἕτερα 540 ζεύγη ἐδέχθησαν νὰ ἀναβάλουν τὴν ὑποβολὴν ἀγωγῆς διαζυγίου, ὑποσχεθέντα ὅτι θὰ προσεπάθουν νὰ ἐξομαλύνουν τὰς διαφοράς των καὶ νὰ ἐπιτύχουν τὴν συμφιλίωσίν των. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῆς Ἐκκλησίας θὰ ὀλοκληρωθῇ ἂν καὶ οἱ Ἐφημέριοι δώσουν τὸ «παρών», κινούμενοι ἐγκαίρως καὶ ἀσκοῦντες ἔργον εἰρηνοποιῶν μεταξὺ τῶν ἐνοριτῶν των, οἱ ὁποῖοι κινδυνεύουν νὰ ἴδουν τὸν γάμον των διαλυόμενον.

Ἐξ ἀφορμῆς τοῦ Ἱστορικοῦ Διεκκλησιαστικοῦ Συνεδρίου τοῦ Μπάρι.

## ΟΙ ΑΓΙΟΙ ΗΛΙΑΣ Ο ΝΕΟΣ ΚΑΙ ΗΛΙΑΣ Ο ΣΠΗΛΑΙΩΤΗΣ

ὑπό τινων ἐκ τῶν ὁμιλησάντων εἰς τὸ Ἱστορικὸν Διεκκλησιαστικὸν Συνέδριον τοῦ Μπάρι τῆς Ἰταλίας ἐμνημονεύθησαν, πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἱ δύο ἑλληνοῖταλοι ἅγιοι Ἡλίας ὁ νέος καὶ Ἡλίας ὁ Σπηλαιώτης ὡς χαρακτηριστικοὶ ἐκπρόσωποι τῆς περὶ τὸν θ' καὶ ι' αἰῶνα ἀνθούσης ἐν κάτω Ἰταλίᾳ Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας.

\* \* \*

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἡλίας τοῦ νέου μαρτυροῦν χειρόγραφα εὐρισκόμενα ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῆς Μεσσίνης, τῆς Νεαπόλεως, τῶν Βρυξελλῶν καὶ τοῦ Παλέρμου.

Ὁ Ἡλίας, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἑλλην βιογράφος του, ζῆσας κυρίως τὸν θ' αἰῶνα, (ἦν μὲν τῷ γένει Συκελιώτης ἐκ πόλεως ὀρμώμενος λεγομένης Ἐννη, γονέων δὲ περιφανῶν καὶ θεοφιλῶν). Πρὸς ἀποφυγὴν τῶν Καρχηδονίων Σαρακηνῶν κατέφυγεν εἰς Ἑλλάδα καὶ διήλθεν ἐκ Σπάρτης, Ἠπείρου καὶ Κερύρας. Ἀπὸ Κερύρας ἐλθὼν εἰς Καλαβρίαν «ἐν τῷ τόπῳ τῷ ἐπονομαζομένῳ Σαλίταις, τὴν ἀσκητικὴν παλαίστραν ἐπέζητο». Μεταβὰς εἰς Ρώμην, ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Πάπαν Ρώμης Στέφανον, δοθέντος ὅτι δὲν εἶχεν ἀκόμη γίνεαι τὸ σχῆμα μεταξύ Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Βραδύτερον κληθεὶς ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Λέοντος, μετέβαινεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἀπέθανε καθ' ὁδὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ τὸ ἔτος 903.

Ἡ βιογραφία τοῦ ὁσίου Ἡλίας τοῦ νέου εἶναι ἐνδιαφέρουσα καὶ ἐξ ἐπόψεως λειτουργικῆς, διότι παρέχει ἡμῖν πληροφορίας περὶ τῆς «ὀρθρινῆς ἀκολουθίας», περὶ τῶν παννυχίδων, περὶ τῶν ἐν Θεσσαλονίκῃ ναῶν τῶν ἁγ. Ἀποστόλων καὶ τοῦ ἁγ. Δημητρίου καὶ περὶ τῆς ἀποδόσεως τιμῶν εἰς τὸ ἱερὸν κιβώριον τοῦ μάρτυρος.

Χαρακτηριστικὴ ὡσαύτως εἶναι καὶ ἡ πληροφορία, καθ' ἣν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁσίου Ἡλίας «συνήχθη πολλὰ πλήθη μοναχῶν τε καὶ λαϊκῶν, ὡς καὶ αὐτὸν παρεῖναι τὸν στρατηγὸν μετὰ παντὸς τοῦ στρατεύματος, καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ἐπιούσης νυκτὸς λαμπροφανίαις καὶ ὑμνωδίαις ἐπιταφίαις καὶ θυμιαμάτων εὐωδίαις τὸ σεβάσμιον καὶ αἰοίδιμον τοῦ πνευματοφό-

ρου πατρός τετιμημένοι σκῆνος. Καὶ τῇ ἐξῆς κατέθεντο αὐτὸ μετὰ πολλοῦ τοῦ σεβάσματος ἐν τῷ σεβασμίῳ σηκῷ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Γεωργίου».

Τὸ λείψανον τοῦ ὁσίου Ἡλίου βραδύτερον σῶον μετεφέρθη εἰς Καλαβρίαν καὶ ἐναπετέθη ἐν Σαλίναις.

Ὁ ὅσιος Ἡλίας ὁ νέος εἶναι λίαν ἐνδιαφέρων καὶ ἐξ ἐπόψεως ὑμνογραφικῆς, δοθέντος ὅτι ἐποιήθησαν πρὸς τιμὴν του πολλοὶ ὕμνοι. Οὕτω λ.χ. ὁ ὑπ' ἀρ. 2110 ἑλληνικὸς Κῶδιξ τοῦ Βατικανοῦ περιέχει δύο ἀκολουθίας τοῦ ἰ' ἢ ἰα' αἰῶνος εἰς τὸν ὅσιον Ἡλίαν τὸν Σικελόν, περιλαμβανούσας στιχηρά, κανόνας, κάθισμα, κοντάκιον, ἐξαποστειλάρια καὶ θεοτοκίον. Ὁ εἰς τῶν κανόνων τούτων φέρει ἀκροστιχίδα «Ἵ μ ν ο ι ς γ ε ρ α ἰ ρ ω τ ὸ ν κ α λ ὸ ν μ ο υ π ρ ο σ τ ᾶ τ η ν», ὁ δὲ ἕτερος «Ἡ λ ἱ α σ ῶ ζ ο ι ς τ ὸ ν σ ὸ ν ὑ μ ν ῶ δ ὸ ν β λ ᾶ β η ς».

Πρὸς τὸν Ἡλίαν τὸν νέον δὲν πρέπει νὰ συγγένηται ὁ ὅσιος μοναχὸς τῆς Καλαβρίας Ἡλίας ὁ Σπηλαιώτης (860/870-960).

᾽Ωνομάσθη Σπηλαιώτης, διότι μέγα μέρος τῆς ζωῆς του ἔζησεν ἐντὸς σπηλαίου. Καὶ ὁ Ἡλίας Σπηλαιώτης ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς ἑλληνικῆς ὑμνολογίας. Ὁ ὑπ' ἀρ. ΔαΙ Κῶδιξ τῆς Κρυπτοφέρρης ἔχει κανόνα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἡλίου τοῦ Σπηλαιώτου, τονίζοντα χαρακτηριστικῶς ἐν τῇ α' ᾠδῇ, ὅτι ὁ Ἡλίας «ἀ π ὸ δ υ σ μ ῶ ν ὀ λ ο λ α μ π ῆ ς ὡ ς ἡ λ ι ο ς ἐ π α ν α τ ῆ τ α λ κ ε». Ὁ κανὼν οὗτος, ὅστις ἔχει ἀκροστιχίδα «Χ α ἰ ρ ο ι ς μ ο ν α σ τ ῶ ν, Ἡ λ ἱ ο υ, θ ε ῖ τ ο ν κ λ ε ο ς», ὑπάρχει ὡσαύτως εἰς τοὺς ὑπ' ἀρ. ΔαXXXI καὶ ΔαXXXV κώδικας τῆς Κρυπτοφέρρης (ιστ' αἰῶν), ὡς καὶ εἰς τὸν ὑπ' ἀρ. 2069 ἑλληνικὸν κώδικα τοῦ Βατικανοῦ (ιζ' αἰῶν).

Ἐτερος κανὼν εἰς τὸν Ἡλίαν τὸν Σπηλαιώτην, ποιηθεὶς ὑπὸ τοῦ Κυριακοῦ καὶ φέρων ἀκροστιχίδα «Α ἱ ν ο ν, Ἡ λ ι ο ὕ, σ ο ὕ φ ο ι τ η τ ο ὕ π ρ ο σ δ ῆ χ ο υ, Κυριακοῦ», ὑπάρχει ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. Δα1 κώδικι τῆς Κρυπτοφέρρης (ια'-ιβ' αἰῶν) καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 2069 ἑλληνικῷ κώδικι τοῦ Βατικανοῦ.

\* \* \*

Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγεται, ὅτι περὶ τὸν θ' καὶ ἰ' αἰῶνα ἡ Ἑλληνορθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἰταλίας συνετέλεσε σημαντικῶς εἰς τὸν ἐμπλουτισμὸν τῆς λατρείας τόσον ἐξ ἐπόψεως ἀγιολογικῆς καὶ ἑορτολογικῆς, ὅσον καὶ ἐξ ἐπόψεως ὑμνολογικῆς. Ἐὰν ἐπὶ πλέον ληφθῇ ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἡ Ἑλληνορθόδοξος Ἐκκλησία τῆς Ἰταλίας κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον ἀγέδειξε πολλοὺς ὑμνογράφους, ἀνα-

Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης

## ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΛΑΤΡΕΙΑ

Π Ε Ρ Ι Τ Ο Υ Ν Α Ο Υ

Β'

Ἡ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος, σάν πρωτότυπό μας, σάν πρότυπό μας γιά τή ζωή, εἶναι πρώτη πλάι στήν ωραία πύλη. Μετά ἀπ' αὐτή, στήν ἀριστερή πλευρά, εἶναι ἡ Πανάμωμος Μητέρα Του, γιατί «ἡμεῖς δι' αὐτῆς ἐθεώθημεν καί εἰσήχθημεν εἰς τὸν Παράδεισον». Πῶς πρέπει νὰ στέκωμε στὸν Ναὸ τὴν ὥρα τῆς ἀκολουθίας; Μὲ πίστη, εὐλάβεια, φόβο Θεοῦ, σάν νὰ εἴμεθα στὸν οἶκο τοῦ Θεοῦ, ὅπου ἀκατάπαυστα, μέρα καὶ νύχτα, τὰ μάτια καὶ ἡ καρδιά τοῦ Θεοῦ, ὅπου ὁ Θεὸς μὲ τὰ τόσες φορές πρὸ φωτεινὰ ἀπὸ τὸν ἥλιο μάτια του μέσα στὸ σκοτάδι κυττάζει αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται καὶ ἡ προσεύχονται ἢ δὲν προσεύχονται, καὶ ἡ ἀμείβει τοὺς ἔνθερους μὲ τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τους ἢ τιμωρεῖ τοὺς ὀλίγους μὲ τὴν στέρηση τοῦ ἐλέους του.

Ὁ χριστιανὸς εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ πρέπει νὰ εἶναι ἅγιος καὶ στήν ψυχὴ καὶ στὸ σῶμα, καὶ νὰ ἔρχεται στὸ Ναὸ γιὰ ἁγιασμό, φωτισμό, παρηγορία καὶ ἀκνακαίνιση.

Λατρεύοντας τὸ Θεὸ στῆ γῆ, στὸν ἐπίγειο Ναὸ, προετοιμαζόμεθα γιὰ τὴ λατρεία τοῦ Θεοῦ στοὺς Οὐρανοὺς. Θὰ δοξάζω τὸν Κύριον εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, ἐδῶ ὅμως ἐν χρόνῳ ἀρχίζω νὰ δοξολογῶ τὸ Κράτος Του (τροπάριον ἀκολουθίας μεταλήψεως, ρωσ.).

Ἐπάρχει ἄραγε στῆ γῆ τόπος ὑψηλότερος, ἁγιώτερος, ὠφε-

---

κηρυχθέντας ἁγίους ἢ ὑμνήσαντας ἑτέρους ἑλληνοῖταλοὺς ἁγίους, ὡς καὶ ἁγίους ὑμνηθέντας οὐ μόνον τοπικῶς ὑπὸ ἑλληνοῖταλῶν ὑμνογράφων, ἀλλὰ ὑπὸ τοῦ καθολικοῦ πληρώματος τῆς Ἐλληνορθόδοξου συνειδήσεως καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας, ἐξάγεται ἀβιάστως τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἑλληνορθόδοξον πνεῦμα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἐφώτιζε τοὺς πνευματικοὺς ὀρίζοντας τῆς Ἰταλίας.

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν  
Γενικὸς Διευθυντῆς τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας  
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος



λιμώτερος ἀπὸ τὸ Ναὸ τοῦ Θεοῦ; Δὲν ὑπάρχει! Γιατὶ σ' αὐτὸν εἶναι ὁ θρόνος τοῦ Θεοῦ, σ' αὐτὸν τελεσιουργοῦνται τὰ φοβερὰ μυστήρια, σ' αὐτὸν ἡ ἀνακαίνισή μας, ὁ ἀγιασμός μας, ἡ συμφιλίωση μὲ τὸ Θεὸ, ἡ υἰοθεσία. Ἐδῶ γίνεται ἡ κάθοδος τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐδῶ ἡ φανέρωση τῆς Τριάδος εἰς τὰ ζωοποιὰ μυστήρια, ἐδῶ ἡ ἀνανέωση καὶ ἡ θέωση, ἐδῶ ὁ φωτισμός, ἐδῶ ἡ χειραγώγησή μας πρὸς τὴν αἰωνία ζωὴ ἀκόμη καὶ μετὰ τὸν θάνατό μας. Ἐδῶ ξεφορτωνόμεθα τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ἐδῶ ἡ ἄφεση καὶ τὸ δέσιμο τῶν ἁμαρτιῶν. Ἐδῶ ἡ ὁμόψυχος κοινὴ προσευχή, ἐδῶ ἡ συγκίνηση μὲ τὰ ἄφθονα δάκρυα, ἐδῶ ἡ παρηγορία τοῦ ἀγίου Πνεύματος, ἐδῶ τὸ στήριγμα καὶ ἡ «ἐπέλευσις τῆς δυνάμεως ἐξ ὕψους» σ' ἐμᾶς τοὺς ἀδυνάτους. Πόσο ἀγάπησε ὁ Θεοπάτωρ, βασιλεὺς καὶ προφήτης, Δαυὶδ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ! Πόσο τὸν ἀγάπησε καὶ ὁ Σωτὴρ μας, ὁ Χριστὸς Κύριος, «ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ!» Καὶ ἡ Μητέρα τοῦ Θεοῦ ἀνετράφη σ' αὐτόν, στὰ ἅγια τῶν ἁγίων. Πόσο ἀγάπησαν καὶ οἱ ἀπόστολοι τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ.

Μήπως μάταια προσευχόμεθα στὸ Ναὸ τὶς καθημερινές, τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς γιορτές; Ὅχι! Μεγάλα καὶ πλούσια ἐλέη λαμβάνουν ἀπὸ τὸ Θεὸ ὅλοι ὅσοι προσεύχονται ὀλόψυχα, ἔλεος, ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν χάρις εἰς τὴν ἀναίμακτον θυσία ποὺ προσφέρεται στὴν ἅγια Τράπεζα, φωτισμὸ, ἀγιασμό, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς θλίψεις, εἰρήνευση ψυχῆς καὶ στερέωση στὴν πίστη καὶ τὴν ἐνάρετον ζωὴ. Εἶναι δυνατὸ ἄράγε νὰ φύγη κανεὶς χωρὶς ὠφέλεια ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὸν οἶκον τοῦ Πατρὸς τῶν οἰκτιρμῶν καὶ πάσης παρακλήσεως, ἀπὸ τὸν ὁποῖον καταβαίνει πᾶν δῶρημα τέλειον; Γιατὶ φεύγουν ἀπὸ τὸ Ναὸ; Τί λέτε σεῖς γιὰ κεῖνα τὰ παιδιά, ποὺ φεύγουν ἀπὸ τὸ σπίτι τῶν γονέων τους;

Ἡ πνευματικὴ ἀνάγνωσις εἶναι ἀναγκαία σὲ κείνους ποὺ μπαίνουν στὸν Ναὸ καὶ παρακολουθοῦν τὶς ἀκολουθίες. Ὁ ἔχων ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω (Ματθ. ιγ' 9), λέγει ὁ Κύριος. Χωρὶς πνευματικὴ ἀκρόασις, ἡ ἀκολουθία μένει ἀνώφελη γιὰ τὴν ψυχὴ. Χρειάζεται πνευματικὴ περισυλλογὴ, καρδιὰ καθαρὴ ἀπὸ τὰ πάθη μὲ τὴν μετάνοια.

Ὅλες τὶς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ τὶς βλέπομε στὸν ἑαυτὸ μας. Ἀγιότητα, δικαιοκρισία, πανσοφία, παναγαθότητα, μακαριότητα, τὶς βλέπομε κυρίως στὴ καρδιά· γιατί ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ἡμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας (Φιλ. β', 13). Ὁ Θεὸς ζῆ εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον, ὅπως καὶ εἰς τὸ Οἶκόν Του, τὸν Ναόν. Οὐκ οἶδατε, ὅτι Ναὸς τοῦ Θεοῦ ἐστὶ καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; (Α' Κορ. γ', 16).

Ὁ Χριστιανὸς χωρὶς τὴν Ἐκκλησίαν, εἶναι σὰν ψάρι χωρὶς νερό· δὲν μπορεῖ νὰ ζήσῃ ζωὴ ἀληθινή. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τὸ στοιχεῖό του.

Δίπλα εἰς τὴν ὡραίαν πύλην εὐρίσκεται πάντοτε εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, διότι αὐτὴ μὲ τις προσευχὰς τῆς πρὸς τὸν Υἱὸν καὶ Θεὸν τῆς, ἀνοίγει εἰς τὸ ἀνθρώπινο γένος, πρὸς τὴν μακαρίζει, τὴν θύρα τῆς βασιλείας.

Τὸ καταπέτασμα τῆς Ἐκκλησίας στὴν Πύλη τοῦ Ἱεροῦ συμβολίζει τὸ καταπέτασμα πρὸς καλύπτει τὸ μυστήριον, καθὼς καὶ τὸ καταπέτασμα μεταξὺ τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ τῆς μελλούσης, γιὰ τὴν ὁποία πολλὰ μᾶς εἶναι ἀποκεκρυμμένα, τὸ καταπέτασμα μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Ἡ εὐωδία τοῦ Ναοῦ, πρὸς δημιουργεῖται μὲ τὸ θυμίαμα, μᾶς θυμίζει πάντοτε, ὅτι οἱ ἀχειροποίητοι Ναοὶ μας, — οἱ ψυχὰς καὶ τὰ σώματα — πρέπει συνεχῶς νὰ εὐωδιάζουσι τὴν θεῖαν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τὰς ἀρετὰς: ἀγνότητα, ἀγιότητα, πραότητα, ταπείνωση, ἀκακίαν, ἀπλότητα καρδίας, εἰλικρίνειαν, εὐμένειαν, συμπόνιαν, συγκαταβατικότητα, ὑπομονή, ἀπροσωποληψία, φιλαλήθεια, ὑπακοή, εὐσπλαγχνία. Πουθενὰ ἄλλοῦ δὲν ἀντικρῦζομε τὸν ἑαυτό μας τόσο βαθειά, εἰλικρινὰ καὶ ὀλοκληρωτικὰ, ὅσο στὸ Ναό, γιὰτὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος ἐδῶ εἶναι παρὼν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, καὶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος ἐδῶ ἐνεργεῖ ἡ χάρις Του. Ἐδῶ μὲ τὴ βοήθεια τῆς Ἐκκλησίας, τῶν εὐχῶν, τῶν ἀναγνωσμάτων τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ κυρίως τῶν ψαλμῶν καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ᾠσμάτων, στιχηρῶν καὶ κανόνων, ὁ ἄνθρωπος γνωρίζει τὸν ἑαυτό του σὲ ὅλη τὴν ἔκτασιν τῆς γύμνιας του, τὴν βαθειὰν του πτώσιν καὶ τὴν φθορά, τὴν ἀδυναμίαν του, τὴν φτώχειαν του, τὴν κατάραν του, τὴν ἀπέραντην ἁμαρτωλότητά του, καὶ συγχρόνως τὴν ἄπειρον εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἀγιότητα τοῦ Θεοῦ, τὴν ἄπειρον σοφίαν καὶ παντοδυναμίαν Του. Κυρίως ἐδῶ τὸν ἐπισκέπτονται (τὸν ἄνθρωπον) τὸ βαθὺ συναίσθημα καὶ ἡ κατάνυξις μὲ δάκρυα καὶ ἐδῶ περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μέρος συμφιλιωνόμεθα μὲ τὸν Θεὸν πρὸς παροργίζομε κάθε ὥρα. Ναι οἱ ἱερὰς ἐκκλησιαστικὰς εὐχὰς εὐκόλως ὀδηγοῦν τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν αὐτογνωσίαν, πηγάζουσι τὰ δάκρυα τῆς κατανύξεως, καταπραΰνουσι τὰ πάθη, χύνουσι τὴν ψυχὴν εἰρήνην καὶ χαρὰν, φέρνουσι τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην, τὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος, τὴν πραότητα καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἀγνότητα, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀγάπην. Τίποτε δὲν καθοδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν Θεόν, ὅσο ἡ Ἐκκλησία. Εἶναι ὁ καλύτερος

παιδαγωγός. Γι' αὐτὸ λοιπὸν τραφήτε, ὅσο τὸ δυνατόν πιὸ καλά, πιὸ πολὺ, πιὸ ἀγνά μὲ τὸ πνεῦμα τῶν εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγνότητος, πραότητος, δικαιοσύνης, ἀγάπης, μὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἐπουράνιο.

Νὰ ἀγαπᾶς τὸ Ναὸ μὲ ὅλη τὴν ψυχὴ σου καὶ νὰ τὸν εὐλαβῆσαι, γιατί ἀπὸ αὐτὸ προέρχεται ἡ ζωὴ σου, ὁ ἁγιασμός σου, ἡ δύναμή σου, ἡ βοήθεια, ἡ δόξα, ἡ τιμὴ, ἀπὸ αὐτὸν βγαίνει ἡ αἰώνιος ζωὴ. Ἐδῶ εἶναι ὅλοι οἱ πνευματικοὶ σου θησαυροί. Ἀντιθέτως, ὁ κόσμος πού σὺ ἀγαπᾶς, πού σὺ προσκυνᾶς, εἶναι ἡ γενεὰ ἡ μοιχαλὶς καὶ ἁμαρτωλός, φθαρτὸς καὶ παροδικός, ἀπατηλός, δόλιος, ψεύτης.

Χριστιανέ! ἔρχεσαι στὸ Ναὸ, πού εἶναι ἡ ἴδια ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς! Νὰ ἔρχεσαι ὅμως μὲ πίστη, ταπεινὼση, εἰλικρίνεια, φόβο.

Ἡ ψυχὴ σὰν δημιούργημα τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ ὑπηρετῆ πάντοτε τὸ Ὑψιστὸ καὶ τελειότατον Ὄν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἔλαβε τὰ πάντα: τὴ ζωὴ, τὸν νοῦ, τὴν ἐλεύθερη βούληση, τὴν καρδιά· ἀπὸ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἡ ζωὴ της, ἡ τελειότητά της, ἡ δύναμή της, ἡ ἀπόλαυση, ἡ μακαριότης. Σὲ ἀντίθετη περίπτωσι, θὰ ὑπηρετῆ τὸ πνεῦμα τῆς κακίας καὶ πονηρίας ἢ τὰ ἐλαττώματά της καὶ τὰ πάθη της, γιατί τῆς εἶναι ἀδύνατον, σὰν πνευματικὸ ὄν πού εἶναι, νὰ μείνῃ σὲ ἀπραξία καὶ συνεπῶς θὰ ὑπηρετῆ τὴν καταστροφὴν της, τὴν παραμόρφωσή της, τὴν αἰωνία τιμωρία της. Σὺ ὑπῆρέτησε τὸ Θεὸ ἢ ἂν αὐτὸ δὲν τὸ θέλης, θὰ ὑποδουλωθῆς ἀναπόφευκτα στὴν ἁμαρτία. Ὁ διάβολος δὲν κοιμᾶται.

Ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται (Ματθ. 21,13). Ὅταν πηγαίνωμε στὸ Ναὸ εἶναι σὰν νὰ ἀνεβαίνωμε στὸν οὐρανὸ ἀφήγοντας πίσω μας κάθε γήινο· τοῦλάχιστον ἔ τ σ ι π ρ έ π ε ι νὰ εἰσερχώμεθα στὸ Ναὸ. Στὸ σπίτι μας πολλὰ μᾶς ἀποτραβοῦν ἀπὸ τὴν προσευχή, ἐνῶ στὸ Ναὸ ὅλα μᾶς ὀδηγοῦν στὴν εὐλάβεια καὶ τὴν προσευχή. Καὶ ἡ ἁγία Τράπεζα καὶ τὰ πρόσωπα τοῦ Κυρίου καὶ τῶν ἁγίων, καὶ ὁ τύπος τοῦ ζωοποιοῦ Σταυροῦ καὶ τὸ Εὐαγγέλιο πού εἶναι ἐπάνω στὴν ἁγία Τράπεζα καὶ ἡ ὥραία Πύλη, πού ὀδηγεῖ στὸ Ἱερό, δηλ. τὸν ἐπίγειο οὐρανὸ, καὶ ἡ ἴδια ἡ θεὰ τοῦ Ἱεροῦ, πού ὑψοῦται περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ ἀναγνώσματα, καὶ τὰ ἄσματα, τὸ θυμίαμα, καὶ τὰ κανδήλια πού καίνε, καὶ οἱ παπάδες, τὰ πρόσωπα πού ὑπηρετοῦν, ντυμένα μὲ τὶς ἱερὲς στολές τους. Ὅλα, ὅλα ὀδηγοῦν στὴν εὐλάβεια καὶ τὴν προσευχή. Ὅλα σὲ κάνουν νὰ καταλάβῃς ὅτι στὸ ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ εὐρίσκεσαι πρόσωπο πρὸς πρόσωπο μὲ τὸν ἴδιο τὸ Θεό.

Τὰ ἀναμμένα κανδήλια μπροστὰ στὶς εἰκόνες σημαίνουν,

## Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

(Μάρκ. ιε', 42· ις', 1-20).

### ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΑΓΓΕΛΜΑ — Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΑΝΕΣΤΗ

Ὁ Κύριος εἶχεν ἀποτεθῆ ἐν τῷ τάφῳ τὴν Παρασκευὴν. Αἱ Μυροφόροι, ἀποτίουσαι φόρον εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν Διδάσκαλόν των, ἔρχονται τὴν αὐγὴν τῆς Κυριακῆς εἰς τὸ μνημα, φέρουσαι ἀρώματα διὰ τὸ ἄχραντον σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ ἐξιστόρησιν τῶν μετὰ ταῦτα γεγονότων, «εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον εἰς τὰ δεξιὰ ἐνδεδυμένον στολὴν λευκὴν καὶ ἐτρόμαξαν». Καὶ ὁ νεανίσκος οὗτος ἦτο ὁ Ἄγγελος Κυρίου, ὅστις, ὡς προσθέτει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, «καταβάς ἐξ οὐρανοῦ, ἤλθε καὶ ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦτο δὲ ἡ ὄψις αὐτοῦ

ὅτι ὁ Κύριος εἶναι Φῶς ἀπρόσιτον καὶ πῦρ καταναλίσκον γιὰ τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς, ἐνῶ διὰ τοὺς δικαίους πῦρ ποὺ καθαρίζει καὶ ζωογονεῖ, ὅτι ἡ Θεοτόκος εἶναι ἡ μητέρα τοῦ φωτός καὶ ἡ ἴδια φῶς καθαρῶτατο καὶ ἄσβεστο, φῶς ποὺ φωτίζει ὅλην τὴν οἰκουμένην, ὅτι Αὐτὴ εἶναι ἡ βᾶτος ἡ καιομένη καὶ μὴ κατακαιομένη, ἡ «συλλαβοῦσα ἀφλέκτως τὸ πῦρ τῆς θεότητος», ὁ πύρινος θρόνος τοῦ Παντοκράτορος καὶ συγχρόνως τὸ πῦρ ποὺ καταφλέγει μὲν τοὺς ἀσεβεῖς, ἐνῶ ζωοποιεῖ τοὺς εὐσεβεῖς, ὅτι οἱ ἅγιοι εἶναι κανδήλια ποὺ καῖνε καὶ φωτίζουν ὅλο τὸ κόσμον μὲ τὴν πίστη τους καὶ τὶς ἀρετὲς τους, ποὺ αὐτοὶ τὶς ἔκαναν ὅλες σὰν νὰ ἦσαν μόνο μία, ὅτι καὶ αὐτοὶ εἶναι πῦρ καταφλέγον γιὰ κείνους ποὺ δὲν τοὺς τιμοῦν, γιατί τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ποὺ τοὺς ἁγίασε μὲ ἁγιασμό αἰώνιο καὶ μένει συνεχῶς μαζί τους, εἶναι πῦρ. Ἔτσι λοιπόν, ἁμαρτωλέ, τρέμε λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν σου, τὶς μορφὲς τῶν ἁγίων, καὶ κύτταζε νὰ μὴ ἀπομακρυνθῆς ἀπὸ τὸ πῦρ τους ποὺ καίει, ἀλλὰ τίμα τὰ πρόσωπά τους μὲ τὴν τιμὴ ποὺ τοὺς ἀρμόζει, σὰν ἱερὲς εἰκόνες τοῦ ἰδίου τοῦ Θεοῦ, σὰν φίλους καὶ πιστοὺς δούλους Του. Ἔτσι θὰ βρῆς ὠφέλεια γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ σου: ἂν δηλ. μὲ ὅλη σου τὴν καρδιά τιμᾷς καὶ ἐνουμῆσαι τὸν βίον καὶ τὰ ἔργα τους, τότε σὺ ὁ ἴδιος θὰ «ἀλλοιωθῆς τὴν κρεῖττονα ἀλλοίωσιν», σὺ ὁ ἴδιος, στὸ μέτρο τῶν δυνάμεών σου, θὰ ἀξιοθῆς ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἀποκτήσης πίστη, ἐλπίδα, ἀγάπη, ἐγκράτεια, ἀγνότητα βίου, πραότητα, ταπεινοφροσύνη, ἀκακία, συμπόνια, εὐσπλαγχνία, ὑπακοὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

(Συνεχίζεται)

Μετάφρασις Ἀρχιμ. ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΚΑΛΑΜΑΡΑ

ὡς ἀστραπή, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡς χιῶν». Ὁ Ἄγγελος πρῶτος φέρει τὸ ἄγγελμα τῆς Ἀναστάσεως εἰς τὰς Μυροφόρους, αἱ ὁποῖαι ἠξιώθησαν ἐπίσης πρῶται νὰ ἴδουν τὸν Χριστὸν ἀναστάντα (Ματθ. κη', 9) καὶ νὰ φέρουν τὸ χαρμόσυνον ἄγγελμα καὶ εἰς τοὺς Ἀποστόλους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπίσης ὁ Κύριος, ὁ Καλὸς Ποιμὴν, ὅστις εἶχεν εἰπῆ «ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν» (Ἰωάν. ι', 17), περιβεβλημένος μὲ τὴν οὐράνιον δόξαν, ἐμφανίζεται φέρων τὴν εἰρήνην, τὴν χαρὰν καὶ τὸ θάρρος, ὡς καὶ εἰς πάντας τοὺς διὰ μέσου τῶν αἰῶνων πιστοὺς τοῦ τὴν εὐλογίαν καὶ δύναμιν καὶ χάριν.

### Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Εἶναι μία διακήρυξις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ὅτι ἀπεδέχθη τὴν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, ὡς ἀντικαταστάτου μας, προσφερθεῖσαν θυσίαν πρὸς ἐξιλέωσιν τῶν ἁμαρτιῶν μας. Ἄνευ τῆς Ἀναστάσεώς Του τὸ σωτήριον ἔργον Του θὰ ἔμενε ἀσυμπλήρωτον. Διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἐτέθη ἡ σφραγὶς τῆς θείας ἐπιδοκιμασίας ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς λυτρώσεώς μας, ὥστε ἔχοντες πρὸ ἡμῶν τὸ γεγονός τοῦ Σταυροῦ καὶ πιστεύοντες εἰς αὐτό, νὰ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ τοῦ θείου Παύλου «Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς ὁ ἀποθανὼν μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθεὶς» (Ρωμ. η', 33-34). Ὁ Θ. Παῦλος λέγει ὅτι «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν» (Α' Κορ. ιε', 17). Ὁ Θεοφύλακτος ἐρμηνεύων τοῦτο λέγει «ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀνέστη, λοιπὸν δὲν ἀπέθανεν, ἂν δὲ οὐκ ἀπέθανεν λοιπὸν οὐδὲ τὴν ἁμαρτίαν ἔλυσε, διότι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἦτο λύσις τῆς ἁμαρτίας, ἴδε γάρ, φησὶν ὁ Ἰωάννης, ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου» (Ἰωάν. α', 29). Ἀμνὸν γὰρ ὠνόμασε τὸν Χριστὸν διὰ τὴν σφαγὴν ἧπου ἔμελλε νὰ λάβῃ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ κόσμου. Ἄν ἴσως δὲ ἡ ἁμαρτία δὲν ἐλύθη, λοιπὸν ἀκόμη εὐρίσκεισθε σεῖς εἰς αὐτήν», δηλαδὴ ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἦτο ἀποτέλεσμα τῆς λύσεως τῆς ἁμαρτίας καὶ συνεπῶς τῆς σωτηρίας τῶν πιστευόντων εἰς τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ (Ρωμ. δ', 22-25). Ἡ ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασις τοῦ Ἰησοῦ καταστρέψασα τὸν θάνατον, ἐν τῷ ὁποίῳ συγκεφαλαιοῦτο ἡ καταδίκη τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ ἀπελευθερώσασα τὸν Ἰησοῦν, Ἀντιπρόσωπον τῆς ἀνθρωπότητος, εἶναι μία ἀπόδειξις ὅτι ὁ Θεὸς ἱκανοποιήθη πλήρως καὶ ὅτι ἔπαυσε καταδικάζων τὴν ἀνθρωπότητα, ἔπαυσε καταλογίζων εἰς βᾶρος αὐτῆς ἐνοχὴν, καὶ ἐχορήγησε συγγνώμην καὶ χάριν εἰς τὴν ἁμαρτίαν αὐτῆς καὶ εἰς τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸν Χριστόν.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ ἀνωτέρω λόγος τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ μας

εἶναι ὁ σπουδαιότερος, ἐν τούτοις ἡ ἔρευνα τῶν Γραφῶν μᾶς παρουσιάζει καὶ ἄλλους ἐπίσης σοβαροὺς λόγους εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. Οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι οἱ ἑξῆς:

1) Ἡ ἐκπλήρωσις τῶν Γραφῶν: Μέσα εἰς τὰς Γραφὰς ἡ Ἀνάστασις μνημονεύεται πλεόν τῶν 100 φορῶν, ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ προφητεύεται ὑπὸ τῶν Προφητῶν ὡς (Ἡσαΐας κγ', 10, Ψαλμ. ις', 8, 11, Ὡσηὲ ς', 2. κλπ.). Τὰς προφητείας αὐτὰς ἐπικαλοῦνται οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰ ἀνά τὸν κόσμον κηρύγματα των, προσάγοντες αὐτὰς πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως καὶ τῆς Θεότητος τοῦ Χριστοῦ (ἴδε Πράξ. β', 31, ιζ', 2-3, Α' Κορ. ιε', 4 κλπ.), ἐν δὲ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ προλέγεται ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ πολλάκις (ἴδε Ματθ. ιβ', 38-40, Ἰω. ἀν. β', 18-22, ι', 17-18, Μάρκ. ι', 33 κλπ.).

2) Ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀληθείας τῶν λόγων τοῦ Κυρίου, ὅτι εἶναι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ (Ἰωάν. ια', 25), καθὼς καὶ τῆς Θεότητός του (Ἰωάν. ι', 26).

3) Ἡ ἀπόδειξις τῆς νίκης τοῦ Σωτῆρος, ὅστις ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν «ἐκάθισεν... ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ» (Ἐβρ. β', 14-15, πρβλ. Γεν. γ', 15), καθὼς καὶ (Ἰωάν. ιβ', 31), «νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου, νῦν ὁ Ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω».

4) Ἡ ἐπιβράβευσις ἀφ' ἐνὸς τῆς πίστεως τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Πίστεώς μας, «ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χαρᾶς ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας, ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ἐκάθισεν» (Ἐβρ. ιβ', 2), ἀφ' ἐτέρου τῆς ὑπακοῆς Του τῆς μέχρι σταυρικοῦ θανάτου, συνέπεια τῆς ὁποίας ἦτο ἡ ἔνδοξος Ἀνάληψις Του «... διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε...» (Φλπ. β', 8-11).

5) Ἡ βᾶσις ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ἡ πίστις μας· διὰ τοῦτο ἔλεγεν ὁ Θ. Παῦλος «εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν» (Α' Κορ. ιε', 17).

6) Εἶναι ὁ ἐγκαινισμὸς μιᾶς νέας φυλῆς, τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία ζῆ μετὰ τὴν δυνάμιν Του, ἣν ἀντλεῖ ἐκ τοῦ μετὰ τοῦ Χριστοῦ πνευματικοῦ συνδέσμου. Μετὰ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ἐδημιουργήθη σχέσις πνευματικῆ (ὡς ἄλλη συζυγικῆ), δυνάμει τῆς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ζήσωμεν «ἐν καινότητι ζωῆς», ἡ ὁποία νὰ ἔχη ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς. «Ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, λέγει ὁ Θ. Παῦλος, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἐτέρω (ἀνδρὶ) τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ Θεῷ» (Ρωμ. ζ', 4). Δηλαδή ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἔθανατώθη ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος διὰ τοῦ σώματος τοῦ

Χριστοῦ, (τοῦτο δὲ προσφκειώθημεν ἡμεῖς διὰ τῆς πίστεώς μας καὶ τοῦ βαπτίσματος, τὸ ὁποῖον ὑποτυπώνει τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ). Ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος ἦτο ἄνθρωπος τῆς ψυχῆς μας. Ἀποθανόντος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ἡ ψυχὴ μας ἠλευθερώθη ἀπὸ τοῦ νόμου, ὥστε νὰ ἐνωθῆ μετὰ τὸν ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα Χριστὸν διὰ νὰ καρποφορήσῃ εἰς τὸν Χριστὸν. Ἡ ἐνωσις μας ἢ καρποφόρος εἶναι ἐνωσις μετὰ τὸν ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντα, εἶναι μία πνευματικὴ σύζευξις μετὰ τὸν ἐν δόξῃ καθεζόμενον νέον πνευματικὸν Νυμφίον, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν. Ἡ ψυχὴ ἡμῶν ζῶσα ἐν διηγεκεί ἐπαφῆ μετὰ Ἐκεῖνον ἀναπολεῖ ἐνώπιον Αὐτοῦ τὴν σκιηνὴν τοῦ σταυρικοῦ θανάτου, καὶ εὐχαριστεῖ καὶ λατρεῖ Αὐτόν, ἀντλεῖ δὲ δυνάμεις διὰ τὴν ἐν Χριστῷ ζωὴν καὶ καρποφορίαν (Ρωμ. ζ', 1-17).

Ὁ μετὰ τοῦ Χριστοῦ πνευματικὸς οὗτος σύνδεσμος ἔχει μεγάλην σημασίαν, διότι διέκοψε τὴν ἐκ τοῦ Ἀδάμ μεταβιβασθεῖσαν κληρονομικότητα τῆς πεπτωκυίας φύσεως (Ρωμ. ε' 12), ἣτις ἐπεδεινώθη μετὰ τὰς προαιρετικὰς παραβάσεις καὶ ἐκράτει ἡμᾶς ἔξω τῆς δόξης ὑπὸ τὰ δικαιώματα τοῦ Σατανᾶ, ἐνῶ ἀντιθέτως, ἀποκατασταθείσης τῆς μετὰ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ νέου Ἀδάμ, πνευματικῆς κληρονομίας, ἡ νέα φυλὴ δέχεται τὴν νέαν ἐν Χριστῷ φύσιν, δι' ἧς καρποῦται τὰ δικαιώματα τοῦ Χριστοῦ, δηλαδὴ τὴν μεταμόρφωσιν οὐ μόνον τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ σώματος (Φιλιπ. γ', 21), καὶ θὰ μετάσχη τοῦ νέου οὐρανοῦ καὶ γῆς (Β' Πέτρ. γ', 12-13) καὶ τῆς ἀπολύτου εὐλογίας τοῦ Θεοῦ (Α' Πέτρ. α', 3-5). Ὁ πνευματικὸς οὗτος σύνδεσμος ὁ συνδέων τὴν νέαν φυλὴν μετὰ τὸν Γενάρχην τὸν Χριστὸν, ἐξαιρεται διὰ πολλῶν Γραφικῶν χωρίων, ὡς — διὰ νὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς τινὰ ἐξ αὐτῶν — (Κολοσ. β', 19), ἔνθα ὁ Χριστὸς καλεῖται «κεφαλὴ» ἣν δεόν νὰ κρατῆ ὁ πιστός, διὰ νὰ ἔχη τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀπὸ Θεοῦ καὶ κατὰ Θεὸν αὐξήσεως, ἢ ὁποία μόνον ἐν τῷ Χριστῷ ἐπιτυγχάνεται) «ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς» (Κολοσ. β', 9). Ἐπίσης καὶ (ἐν Ἰωάν. ιε', 1-8) ὁ Χριστὸς παρομοιάζει τὴν μετ' Αὐτοῦ σχέσιν μας πρὸς τὴν τοῦ κλήματος καὶ τοῦ κλάδου, ὁ ὁποῖος μόνον ἐφ' ὅσον εἶναι ἐπὶ τοῦ κλήματος καὶ δέχεται τὰς τροφὰς — τὸν χυμὸν — δύναται νὰ καρποφορήσῃ καὶ νὰ παραγάγῃ τὴν σταφυλὴν (Πρβλ. Ἐφεσ. β', 19-22).

7) Ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν εἶναι ὁ πρῶτος λίθος ζῶν τῆς νέας οἰκοδομῆς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ «ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων» (Α' Κορ. ιε', 20-25). Τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ θ' ἀκολουθήσῃ καὶ ἡ Ἀνάστασις τῶν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀποτελούντων πιστῶν (ἴδε Δανιὴλ ιβ', 2).

8) Εἶναι ἡ ἐγγύησις τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἰδικῆς μας ἀναστά-

## ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Ἡ εἰδησις ἀνεγράφη εἰς τὰ «ψιλὰ» τῆς ἐφημερίδος καὶ χωρὶς σχόλια. Τὴν ἐπρόσεξαν ὀλίγοι. Μὰ τί σημασίαν ἔχει αὐτό; Τὸ περιεχόμενον τῆς δὲν παύει νὰ εἶναι μεγάλο καὶ πολὺ ἐνισχυτικὸν διὰ τὴν ἐποχὴν μας. Ἡ εἰδησις μὲ τὸν αὐστηρὰ πληροφοριακὸν τῆς χαρακτηῖρα ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Βαλίτσαν περιέχουσαν 328 χρυσᾶς λίρας, 29.450 δρχ. καὶ χρυσᾶ κοσμήματα, ἀνεῦρε καὶ παρέδωκεν εἰς τὸ Κεντρικὸν Λιμεναρχεῖον Πειραιῶς ὁ ὁδηγὸς τοῦ ὑπ' ἀριθμ... ταξί Ν.Δ. 41 ἐτῶν. Τὴν βαλίτσαν μὲ τὸ πλούσιον περιεχόμενον εἶχε λησμονήσει ἐντὸς τοῦ αὐτοκινήτου κυρία, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπιστρέψει ἐκ Πάρου...».

Ἐχομεν συνηθίσει νὰ διαβάζωμε εἰς τὶς ἐφημερίδες σκοτεινὲς ἐκδηλώσεις τῶν συνανθρώπων μας μέσα στὴν κοινωνία. Κλοπαὶ καὶ φόνοι καὶ ἐγκλήματα ἡθῶν παρελαύνουν καθημερινῶς ἐνώπιόν μας. Καὶ μάλιστα κάτω ἀπὸ τίτλους παχεῖς καὶ μεγάλους. Καὶ πολλὰς φορές κινουῦμε ἀηδιαστικὰ τὴν κεφαλὴ μπροστὰ στὸν κατήφορο ποῦ ἔχει πάρει μὲ τὴ σειρά τῆς καὶ ἡ ἐποχὴ μας κάτω ἀπὸ τὴν ἀμείλικτη ἐπιρροή τῶν καιρῶν. Καὶ μᾶς κυριεύει, γιὰ πολὺ ἢ γιὰ λίγο, τὸ παράπονον γιὰ τὸ μέλλον αὐτοῦ τοῦ κόσμου ποῦ

σεως «ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἤγειρε καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ» (Α' Κορ. ς', 14. Α' Θεσσαλ. δ', 13-18).

9) Εἶναι ἡ βεβαιότης τῆς κρίσεως τοῦ κόσμου (Ἰωάν. ε', 27-28) «ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν... μὴ θαυμάζετε τοῦτο ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις...».

Τοιοῦτοτρόπως διὰ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ — δοθείσης ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ τῆς ἡθικῆς ἱκανοποιήσεως — κατηργήθη ὁ θάνατος, ὥστε ν' ἀναφωνῆ ὁ Προφήτης «Ποῦ σου θάνατε τὸ κέντρον...» (Ὡσηέ ιγ', 14), ἀποκατεστάθη δὲ πλήρως ἡ μετὰ Θεοῦ ἐπικοινωνία τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ὁποία εἶχεν ἀποκοπῆ διὰ τῆς πτώσεως, τῆς ἀμαρτίας τοῦ ἀνθρώπου, διότι τῆς Ἀναστάσεως ἐπηκολούθησεν ἡ ἐνδοξος Ἀνάληψις, ἡ ἐν δόξῃ ἀνύψωσις εἰς οὐρανούς τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἀντιπροσώπου μας, ἡ ὁποία καὶ ἔγινε δι' ἡμᾶς, εἶναι δ' αὕτη μία ἐγγύησις ὅτι ἐκεῖ εἶναι ἡ θέσις μας, ὅπου ὁ Χριστὸς ὡς Πρόδρομός μας εἰσῆλθε καὶ ἤνοιξε τὴν πόρτα διὰ νὰ μὴ κλείσῃ ποτὲ καὶ διὰ νὰ εἶναι προσιτὴ εἰς πάντας.

Ἄρχιμ. ΠΡΟΚ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ



ἔχει ἀπαρνηθῆ ἀρχές καὶ ἀξίες μπροστὰ στὰ «ξυγκλοκέρατα» τοῦ εὐδαιμονισμοῦ καὶ τοῦ παχυλοῦ ὕλισμοῦ, πού τείνουν νὰ χαρακτηρῖσουν ὄχι μόνον τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐποχὴ μας τὴν ἴδια.

Εἰδήσεις ὅμως, σὰν κι' αὐτὴν πού ἀναφέραμε προηγουμένως, ἔρχονται εἰς τὴν πλέον κατάλληλη στιγμή νὰ τονώσουν κάπως τὴν ψυχικὴ μας ἀπαντοχὴ καὶ νὰ τονίσουν μιὰ ἀλήθεια, πού γρήγορα λησμονοῦμε. Τὴν ἀλήθεια πὼς δὲν πέρασε ἀνεπιστρεπτι ἡ ἐποχὴ πού μπορεῖς, σὰν θελήσης, νὰ ἀνεύρης μέσα στὴ λάσπη μαργαρίτες, ψήγματα ἔστω χρυσοῦ στὸ σωρὸ τῆς μάζης τῶν ἀνθρώπων.

Ἡ καθημερινὴ ζωὴ μᾶς ἔχει ἐφοδιάσει μὲ μιὰ πικρὴ ὄντως πείρα τῆς πραγματικότητος, ὅπως αὐτὴ ἐκτυλίσσεται μπροστὰ στὰ μάτια μας. Καὶ ἡ πείρα αὐτὴ ἡ τραγικὴ, πού συμφύρεται καὶ πλάθεται μέσα στὴ σύγχυσι τῶν ἰδεολογικῶν ρευμάτων καὶ κάτω ἀπὸ τὴν πιεστικὴ δύναμι τῆς καταλυτικῆς γιὰ τὸν ἐσῶτερο ἀνθρωπισμόν μας συγχρόνου νοοτροπίας, γεμίζει μὲ πόνον τὴν καρδιά κάθε εὐσυνείδητου ἀνθρώπου. Καὶ τοῦ μειώνει φυσικὰ τὴ δύναμι τῆς ἀντιστάσεως. Καὶ τὸν ρίχνει σὲ μιὰ ἀπέλπιδα καὶ μάταιη — ὅπως πιστεύει — προσπάθεια, ζυμωμένη μὲ τὴν ἀγωνία γιὰ τὴν αὐρίο.

Αὐτὰ ὅλα πού συμβαίνουν δὲν γίνονται βέβαια χωρὶς λόγο. Ἔχουν κατὰ κάποιον τρόπο δίκαιον ὅσοι νοιώθουν τὴν ἀπογοήτευσι μπροστὰ στὰ σύγχρονα κυριαρχοῦντα φαινόμενα. Μάρτυρες οἱ ἴδιοι ἐνὸς τρόπου ζωῆς πού φέρει ἐκδηλὰ τὰ συμπτώματα τῆς ἠθικῆς σήψεως, γεμᾶτοι ἀπορία γιὰ τὴν παραζάλη πού ἄρχισε νὰ γίνεται κατάστασις μέσα στὸν τεχνοκρατούμενον κόσμον μας, εἶναι δύσκολο νὰ πιστεύσουν πὼς αὐτὸ πού βλέπουν εἶναι ἡ μία μόνον πλευρά, ἡ μία ὄψις, τὸ «ἐντεῦθεν τῶν Πυρηναίων» τῆς συγχρόνου πραγματικότητος.

Ἔρχονται ὅμως στιγμὲς πού μερικὰ πράγματα, πού συμβαίνουν στὸν στίβο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ἀποκαλύπτουν σὲ ὄλο τῆς τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴν ἄλλη, τὴν κρυμμένη ἀπὸ τὰ μάτια τῶν πολλῶν πλευρά, γεμάτη χρυσὲς ἐλπίδες καὶ ἀνταύγειες ζωογόνες γιὰ τὸ σημερινὸ καὶ τὸ αὐριανὸ τῆς ζωῆς μας μονοπάτι. Ἔρχονται νὰ διαδηλώσουν, μὲ τρόπο πανηγυρικόν, πὼς δὲν πέθαναν οἱ ἀξίες καὶ οἱ ἰδέες. Πὼς δὲν ξεχάσθηκαν τὰ αἰώνια στοχάσματα, καὶ πὼς καὶ στὴν δικὴ μας πεζή, ξηρὴ καὶ τραγικὴ ἐποχὴ μποροῦν νὰ ἀνθίζουν λουλούδια ἀρετῆς καὶ κρίνα ἀγάπης.

Καὶ δὲν εἶναι μόνον τὸ παράδειγμα τοῦ πτωχοῦ ὁδηγοῦ ἐνὸς ταξί πού μᾶς γέννησε ἐλπίδες. Εἶναι καὶ τόσα ἄλλα, λησμονημένα γεγονότα, συμβάντα, πράξεις κι' ἐκδηλώσεις μικρῶν καὶ μεγάλων, πού ἔρχονται νὰ μᾶς ὑπενθυμίσουν, ἀντιπροσωπευτικά, τὴν

μεγάλη και τόσο ευεργετική για όλους μας αλήθεια, πώς και σήμερα ζή ο άνθρωπος που ξέρει να είναι άνθρωπος.

Σήμερα όλος ο κόσμος έχει στρέψει με αγωνία και προσδοκία τα μάτια προς εκείνους που ξέρουν την αξία του ανθρώπου και πασχίζουν να το αποδείξουν. Μια παράξενη στροφή παρατηρείται παντού προς την κατεύθυνση αυτή. Είναι απόρροια του φοβερού έκτραχλησμού που ώδηγησε τον κόσμο ή άρνησις σε όλες της τις μορφές και εκδηλώσεις. Τώρα έρχεται ή σειρά της θέσεως, της καταφάσεως σε ό,τι καταξιώνει την υπαρξί μας και την κάνει μια πραγματική προσωπικότητα, πληρωμένη από ό,τι πολύτιμο κρύβει ο καθείς μας μέσα του.

Και αυτό είναι κάτι που γεννά ώρισμένες υποχρεώσεις σε μας που όχι μόνο φέρομε το τιμημένο όνομα του Χριστιανού, αλλά και εκπροσωπούμε στη ζωή τις ιδέες του τις φωτεινές και σωτηρίες. Ο ρόλος μας είναι αποφασιστικός σήμερα. Γιατί είναι κρίσιμος ή περίοδος αυτή της ιστορίας του κόσμου που διερχόμεθα. Και οι άθεοι σήμερα — όπως τονίζει ο Ζακ Μαριταίν — στρέφουν τα βλέμματα σε μας και αισθάνονται ότι «ο κόσμος έχει ανάγκη από ένα χριστιανισμό... πιστό στον έαυτόν του».

Είναι καιρός να βγούμε από τις κρυφώνες, στις οποίες μας καθήλωσαν οι συμβατικότητες και οι συμβιβασμοί. Να καταλάβωμε πολύ καλά ότι διαθέτομε το καθαρό ζωοπάροχο νερό της πίστεως που είναι ικανόν να σβύση τη δίψα, που φλογίζει τις ψυχές των ανθρώπων. Μέχρι σήμερα μείναμε σε μια κατάσταση παθητικότητας και άμύνης. Οι άλλοι έμειναν ελεύθεροι να διασαλπίζουν παντού τα ανατρεπτικά τους συνθήματα, τις καταλυτικές τους ιδέες. Και εμείς, παρ' όλη την αγνότητα των προθέσεών μας, μείναμε μέχρι τώρα στο περιθώριο όχι μόνον των έφημερίδων, αλλά και της ζωής.

Ναι. Είναι καιρός. Η ώρα έσήμανεν ήδη. Πρέπει να μάθη ο κόσμος πώς ή παράταξις μας εκπροσωπεί την υγεία, όπως την βλέπομε πότε-πότε στα ψιλά των έφημερίδων, ή και σε άλλες εκφάνσεις της ζωής. Και είναι ανάγκη να γίνη αυτό, για να είμεθα συνεπεις προς τις αρχές μας, και για να έμψυχώσωμε με την ίαχή της νίκης τους αποκαρδιωμένους αγωνιστάς της ζωής, που καθημερινά γίνονται θεαταί και μάρτυρες μιας νοσηρής πραγματικότητας που έχει θέσει την σφραγιδά της —ετυχώς όχι ανεξίτηλα— στην εποχή μας.

Τίμιοι και ευσυνείδητοι άνθρωποι υπάρχουν και σήμερα. "Ας τó μάθουν αυτό οι γονατισμένοι άπ' τα πλήγματα του κακού. Κι' άς αναταρρήσουν. Η παράταξις του Χριστού άνεκαθεν ήτο όλιγά-

## ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΕΠΙΤΑΦΙΟΣ ΣΤΟΝ ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

‘Ο Ἰωσήφ γίνηκε σιτοδοτής, ἀλλὰ μόνο τῆς Αἰγύπτου· κι’ ὄχι πολλές φορές, κι’ ὡς πρὸς τὸ σῶμα. Αὐτὸς δὲ γίνηκε ὄλου τοῦ κόσμου, καὶ παντοτεινά, καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα, πού κατὰ τὴν κρίση μου αὐτὸ εἶναι ἀξιοσεβαστότερο ἀπὸ τὴν σιτοδεία ἐκείνη. Μαζὶ δὲ μὲ τὸν Ἰῶβ τὸν Αὐδίτη κι’ ἐδοκιμάσθηκε μὲ λογιῆς-λογιῆς δοκιμασίες, κι’ ἐνίκησε, κι’ ἀναγορεύθηκε νικητῆς κατὰ τρόπο λαμπρό, γιὰ ν’ ἀνταμειφθοῦν οἱ ἀγῶνες του· χωρὶς νὰ συνταραχθῆ ἀπὸ τὰ δεινὰ πού συγκλονίζουν καὶ πού ἦσαν πολλά· ἀλλὰ ἀφοῦ κατανίκησε μὲ μεγάλην ὑπεροχὴν τὸν Σατανᾶ, κι’ ἀφοῦ ἀποστόμωσε τοὺς παραλογισμοὺς τῶν φίλων, πού ἀγνοοῦσαν τὴν μυστικὴν αἰτία τῆς παθιασμένης τῶν ἰδεολογίας....

**ΘΘ’.** ‘Ο Μωϋσῆς κι’ ὁ Ἀαρὼν ἦτανε ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς του καὶ μάλιστα πολὺ μεγάλοι. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Μωϋσῆς καὶ τὴν Αἴγυπτο ἔταλαιπώρησε· καὶ τὸν λαὸ κατώρθωσε νὰ σώσει, μὲ πολλὰ φανερώματα καὶ μὲ πολλὰ θαύματα· καὶ μπόρεσε νὰ εἰσχωρήσῃ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ σύννεφου· καὶ νομοθέτησε τὴν διπλῆ νομοθεσία, καὶ τὴν ἐξωτερικὴ τοῦ γράμματος, κι’ ὅσο τὸ μπόρεσε ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ, τοῦ πνεύματος. ‘Ο Ἀαρὼν δὲ ἦτανε ἀδελφὸς τοῦ Μωϋσῆ κι’ ὡς πρὸς τὸ σῶμα κι’ ὡς πρὸς τὸ πνεῦμα, πού ἐπρόσφερε θυσίες καὶ προσευχόντανε ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, μνημένος στὸ μυστήριον τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης σκηνῆς, πού τὴν ἴδρυσεν ὁ Κύριος, κι’ ὄχι ἄνθρωπος.

Καὶ τῶν δυὸ δὲ αὐτῶν μιμητῆς στάθηκε ἐκεῖνος· πού ἐβασάνιζε ὄχι μὲ σωματικὲς βέβαια πληγές, ἀλλὰ μὲ πνευματικὲς καὶ μὲ λογικὲς τὰ πλήθη τὰ αἰρετικὰ καὶ τὰ Αἰγύπτια· καὶ καθωδηγοῦσε τὸν ὀρθόδοξο λαὸ νᾶναι ζηλωτῆς τῶν καλῶν ἔργων καὶ πρὸς τὴν οὐράνια βασιλεία. Ἐγραφε δὲ νόμους ἐπάνω σὲ πλάκες ἀσύντριφτες κι’ αἰώνιες· κι’ ὄχι πλέον γεμάτους ἀπὸ σκιές, ἀλλὰ στὴν ὀλότητά τους πνευματικούς. Κι’ ἔμπαινε στ’ ἅγια τῶν ἁγίων, ὄχι μιὰ φορὰ τὸν χρόνον, ἀλλὰ συχνά, ὅπως μπορῶ νὰ τὸ βεβαιώσω, καὶ κάθε ἡμέρα·

---

ριθμος. Περιέκλειε ὅμως ὅ,τι ἐκλεκτόν, ὅ,τι ἅγιον. Αὐτὸ πού πάντοτε συνέβαινε, καὶ σήμερα συμβαίνει. Εἴμεθα «ἡ μικρὰ ζύμη». Μικρά, ἀλλὰ θαυματουργός. Φθάνει νὰ τὸ νοιώσωμε, νὰ τὸ πιστεῦσωμε καὶ νὰ τὸ μορφοποιήσωμε στὴ ζωῆ.

Ἄρχιμ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΪΔΗΣ

ἀπὸ ὅπου καὶ μᾶς ἀποκάλυπτε τὴν Ἁγία Τριάδα, καὶ καθάριζε τὸν λαό, ὄχι μὲ προσωρινὰ ραντίσματα, ἀλλὰ μ' αἰώνιους ἐξαγνισμούς.

Ποιὸ ἦτανε τὸ ὠραιότερο ἀπ' ὅλα κατόρθωμα τοῦ Ἰησοῦ (τοῦ Ναυῆ); Ἡ ἀρχιστρατηγία, καὶ τὸ μοίρασμα τῶν κληρῶν, καὶ ἡ κατοχὴ τῆς ἁγίας γῆς. Μήπως ὁμως αὐτὸς δὲν ὑπῆρξεν ἀρχηγός; Μήπως δὲν ἔγινε ὁ στρατηγὸς ὄλων πού βρῖσκουν τὴν σωτηρία τους μὲ τὴν πίστη; Δὲν μᾶς ἐμοίρασε μήπως αὐτὸς τοὺς λογιῆς-λογῆς κληρῶν καὶ τὶς βοσκές πού γειτονεύουν μὲ τὸν Θεό, καὶ πού τὶς μοιράζει σ' αὐτοὺς πού τρέχουν κοντά του; ὥστε κι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ ρητὸ νὰ μπορῆ νὰ πῆ κανεὶς, ὅτι «ἐπιβουλὲς μ' ἔζωσαν ἐχθρικά σ' ὅ,τι καλύτερο εἶχα, καὶ στὰ χέρια σου βρῖσκονται οἱ κληροί μου» κληροί, πού εἶναι κατὰ πολὺ σπουδαιότεροι ἀπὸ τὰ ταπεινά κι' ἀπὸ τὰ διαρπαζόμενα πράγματα.

Καὶ γιὰ νὰ παραλείψωμε τοὺς Κριτές, ἢ τοὺς περισσότερου φημισμένους ἀπὸ τοὺς Κριτές αὐτούς, ὁ Σαμουὴλ ἦτανε ἀπὸ τοὺς ἐπικαλούμενους τ' ὄνομά του καὶ πού ἦτανε δοσμένος ἀπὸ τὸν Θεὸ προτοῦ νὰ γεννηθῆ καὶ πού ἀμέσως μετὰ τὴν γέννησή του ὑπῆρξεν ἱερός· κι' ἔχριζε, μὲ τὴν δύναμή του βασιληάδες καὶ ἱερεῖς. Ἀλλὰ μήπως κι' αὐτὸς δὲν ἦτανε ἀπὸ βρέφος κι' ἀπὸ τὸν μήτρα τῆς μάννας του ἀκόμη ἀφιερωμένος στὸ Θεό· κι' ἔπειτα ἀπὸ τὶς φασκιές του δὲν ἀφωσιώθηκε στ' ἅγιο βῆμα, κι' ἔβλεπε πρὸς τὰ ἐπουράνια, καὶ ἦτανε χρισμένος ἀπὸ τὸν Κύριο, ἀλλὰ κι' αὐτὸς ἔχριζεν αὐτοὺς πού ἐγίνονταν τέλειοι μὲ τὴν φώτιση τοῦ ἁγίου Πνεύματος;

**II'.** Ὁ Δαβὶδ στάθηκε περίφημος ἀνάμεσα στοὺς βασιληάδες κι' ἀναφέρονται πολλὲς νίκες καὶ πολλὰ τρόπαιά του κατὰ τῶν ἐχθρῶν του. Ἡ πραότητα του ὁμως ἦτανε τὸ λαμπρότατο· καὶ περισσότερου κι' ἀπὸ τὴν βασιλικὴ του αἴγλη ἢ δύναμη τῆς ἄρπας του, πού μ' αὐτὴν μπορούσε νὰ καταπραῦνη καὶ πονηρὰ πνεύματα. Ὁ Σολομώντας ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ τοῦ χαρίσῃ πλατεῖα καρδιά, καὶ τὴν ἀπόκτησε· καὶ τόσο πολὺ πρόκοψε στὴ σοφία καὶ στὴ γνώση, ὥστε νὰ γίνῃ ὁ περιφημότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς τριγυρινούς του.

Ἐκεῖνος δέ, κατὰ τὴν δική μου κρίση, σὲ τίποτα, ἢ σὲ πολὺ λίγο ὑπολείπεται, ἀπὸ τὸν ἕνα μὲν ὡς πρὸς τὴν πραότητα, ἀπὸ τὸν ἄλλο δὲ στὴ σοφία. Κι' ἔφθασε στὸ σημεῖο ν' ἀπαλαίνη τὴν ἀποκοτιὰ δαιμονισμένων βασιληάδων· καὶ νὰ μὴν συναγροικιέται μονάχα μὲ τὴν βασιλίσσά του ἀπὸ τὰ νότια μέρη, ἢ μὲ τὸν τάδε ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς, χάρις στὴ φήμη τῆς σοφίας του, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα τὰ πέρατα τοῦ κόσμου νᾶναι γνωστὴ ἡ σοφία του. Καὶ θ' ἀποσιωπήσω τ' ἄλλα του ἐλαττώματα· πού εἶναι σ' ὅλους γνωστά, ἔστω κι' ἂν ἐγὼ τοῦ φειθῶ.

Ἐπαινεῖς τὴν ἐλευθεροστομία τοῦ προφήτη Ἡλία πρὸς τοὺς τυράννους, καὶ τὴν ἀρπαγὴ του σὲ πύρινον ἄρμα, καὶ τὴν ὥραία κληρονομιά που ἀφήκε στὸν Ἐλισσαῖο, τὴν μηλωτῆ του δηλαδή, που τὴν συνακολούθησε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ προφήτη Ἡλία; Ἐπαινῶ καὶ τὴν πύρινη κι' ἐκείνου ζωὴ, μιῶ γιὰ τοὺς ἀμέτρητους πειρασμούς του, καὶ γιὰ τὴν σωτηρία που χάριζε μὲ τὴν φλόγα τῆς πίστεως του, που ἔκαιε βέβαια, δὲν ἀποτέφρωνεν ὁμως· γιὰ τὸ θαῦμα τῆς βάρους, καὶ γιὰ τὴν ἀσαρκία του, τ' ὥραϊο δῶρο τ' οὐρανοῦ.

Παραλείπω τὰ ὑπόλοιπα· τοὺς τρεῖς παῖδες, που ἔνοιωθαν δροσιὰ μέσα στὶς φλόγες· τὸν φυγάδα προφήτη που προσευχήθηκε μέσα στὴν κοιλιὰ τοῦ κήτους, καὶ που ξεπρόβαλε μέσα ἀπὸ τὰ σπλάγχχνα τοῦ θηρίου σὰν μέσα ἀπὸ κοιτῶνα· τὸν δίκαιο που τὸν ἔρριξαν μέσα σὲ λάκκο, καὶ που ἐχαλίωσε τὴν θηριωδία τῶν λιονταριῶν· ἢ τὴν ἄθληση τῶν ἑπτὰ Μακκαβαίων, που μαζί μὲ τὸν ἱερέα πατέρα τους καὶ μαζί μὲ τὴν μητέρα τους ἐμαρτύρησαν μὲ κάθε λογῆς βασανιτήρια· καὶ που ἐκεῖνος ἐμιμήθηκε τὴν γενναιοψυχία τους, κι' ἀπόκτησε τὴν δόξα τους.

**ΠΑ'.** Καὶ προχωρῶ τώρα πρὸς τὴν «καινὴ Διαθήκη»· κι' ἀντιπαραβάλλοντας τὰ ἔργα σας πρὸς ὅσα λαμπρὰ ἔργα ἀναφέρονται ἐκεῖ, θὰ τιμήσω ἀπὸ τοὺς δασκάλους του τὸν μαθητὴ τους. Ποιὸς ἦτανε ὁ πρόδρομος τοῦ Ἰησοῦ; Ὁ Ἰωάννης, σὰν κήρυγμα, καὶ σὰν λύχνος που ἐφώτιζε· καὶ που πρῶτος ἀπ' αὐτὸν ἐσκίρτησε μέσα στὴν κοιλιὰ τῆς μητέρας, κι' αὐτὸς πρωτότρεξε στὸν Ἄδη, που τὸν ἐξαπόστειλεν ἐκεῖ ἡ μαρία τοῦ Ἡρώδη, γιὰ νὰ φέρη κι' ἐκεῖ τὸ κήρυγμα γιὰ τὸν ἐρχόμενο. Κι' ἂν τυχὸν φαίνεται σὲ κάποιον ὁ λόγος αὐτὸς σὰν πρᾶγμα τολμηρὸ, ἃς προεξετάσῃ ἀπὸ τὰ λεγόμενά μου ἐκεῖνο· ὅτι κάνω δηλαδὴ τὴν ἀντιπαραβολή, χωρὶς οὔτε νὰ προκρίνω οὔτε καὶ νὰ τὸν ἰσοζυγιάζω πρὸς ἐκεῖνον, που (σύμφωνα μὲ τὸν λόγο τοῦ Χριστοῦ) στάθηκε ἀνώτερος ἀπὸ ὅλους που γεννήθηκαν ἀπὸ γυναῖκα· ἀλλὰ βεβαιώνοντας πῶς γίνηκε μιμητὴς του κι' ὅτι εἶχε μέσα του κάτι ἀπὸ τὸν χαρακτήρα του. Γιατὶ γιὰ κάθε σοβαρὸν ἄνθρωπον δὲν εἶναι καθόλου μικρὸ πρᾶγμα καὶ μιὰ μικρὴ μίμηση αὐτῶν που ἀναδείχθηκαν τρισμεγάλοι.

Ἡ μήπως δὲν ἦτανε ὁ ἄνθρωπος μιὰ φανερὴ εἰκόνα τῆς ἀνώτερης ζωῆς καὶ διανόησης ἐκείνου; Κι' αὐτὸς ἔζησε μέσα στὴν ἐρημία· καὶ σ' αὐτὸν ἐχάριζαν οἱ νύκτες τρίχινο φόρεμα, χωρὶς νὰ τὸν ξέρη κανεῖς, καὶ χωρὶς νὰ κάνη καμμιάν ἐπίδειξη. Κι' αὐτὸς ἀγάπησε τὴν ἴδια διαίτα· κι' ἐξάγνιζε μὲ τὴν ἐγκράτεια τὸν ἑαυτό του, γιὰ νὰ εὐαρεστῆ στὸ Θεό. Κι' αὐτὸς καταξιώθηκε νὰ γίνη κήρυκας τοῦ Χριστοῦ, ἂν καὶ δὲν ἔγινε πρόδρομός του. Κι' ἔτρεχαν κοντά του ὄχι

ὅλα τὰ περίχωρα μονάχα, ἀλλὰ κι' ἀπὸ τοὺς μακρινούς και πέραν ἀπὸ τὰ σύνορά μας τόπους. Κι' αὐτὸς στάθηκε στὴ μέση ἀπὸ τὶς δυὸ διαθήκες· τῆς μιανῆς μὲν καταλύοντας τὸ γράμμα της, τῆς ἄλλης δὲ ἐρμηνεύοντας τὸ πνεῦμά της· και μεταποιώντας τὴν κατάργηση τοῦ ἐξωτερικοῦ νόμου, σὲ πλήρωμα τοῦ μυστικοῦ.

**IIΒ'.** Μιμήθηκε τὸν ζῆλο τοῦ Πέτρου και τὴν κηρυκτικὴ δύναμη τοῦ Παύλου· πού γίνηκαν περίφημοι και πού ἄλλαξαν και οἱ δυὸ τους και τ' ὄνομά τους και τὴν πίστη τους· τὶς μεγαληγορίες και τὰ ψηλοπιάσματα τῶν παιδιῶν τοῦ Ζεβεδαίου, κι' ὄλων τῶν μαθητῶν τὴν ταπεινωσύνη και τὴν ἀπλότητα. Και γι' αὐτὸ βέβαια ἐμπιστεύθηκαν στὸν Πέτρο τὰ κλειδιά τῶν οὐρανῶν· και ὁ Παῦλος περιέλαβε γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου μεγαλύτερη ἐκτασην ἀπὸ ὅσο ἀπέχουν τὰ Ἱεροσόλυμα ἀπὸ τὴν Ἰλλυρία. Και ὠνομάσθηκε μὲν «υἱὸς τῆς βροντῆς», ἔγινεν ὁμως· και γέρνοντας ἐπάνω στὸ στήθος τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ ἐκεῖ παίρνει τὴν δύναμη τοῦ λόγου του και τὸ βάθος τῶν στοχασμῶν του. Γιατὶ ἐμποδίσθηκε μὲν νὰ γίνῃ Στέφανος, ἂν και τῷθελε πάρα πολύ, γιατί μὲ τὸν σεβασμὸ πού ἐνέπνεε συνεκράτησεν αὐτοὺς πού ἦσαν ἔτοιμοι νὰ τὸν λιθοβολήσουν. Και μπορῶ, γιὰ νὰ μὴν καταγίνωμαι μὲ τὶς λεπτομέρειες γιὰ τὸν καθένα τους, νὰ ἐκφρασθῶ ἀκόμη συντομώτερα. Ἐκεῖνος δηλαδὴ ἄλλα μὲν ἀπὸ τὰ καλὰ τ' ἀνακάλυπεν ὁ ἴδιος· ἄλλα δὲ τὰ μιμήθηκε, κι' ἄλλα τὰ ξεπέρασε. Και μὲ τὸ νὰ τὰ δοκιμάσῃ ὅλα, κατῶρθωσε νὰ γίνῃ ἀνώτερος ἀπὸ κάθε σύγχρονό μας. Και σ' ὅλα αὐτὰ θ' προσθέσω κι' ἓνα ἄλλο ἀκόμη, και μὲ συντομία.

**III'.** Τόσο μεγάλη στάθηκεν ἡ ἀρετὴ του και τόσο περίσσια ἡ δόξα του, ὥστε πολλὰ ἀπὸ τὶς ἀδυναμίες του, ἀκόμα δὲ κι' ἀπὸ τὰ σωματικά του ἐλαττώματα, μερικοὶ τὰ στοχάσθηκαν γιὰ νὰ διαφημίζωνται. Σὰς ἀναφέρω π.χ. τὴν χλωμάδα του και τὴν γενειάδα του· και τὸν τρόπο πού ἐβάδιζε· και τὸ νὰ μὴν εἶναι πρόχειρος στὴν ὀμιλία του· και νᾶναι τὶς περισσότερες φορὲς συλλογισμένος και βυθισμένος στοὺς διαλογισμούς του, πρᾶγμα πού ἐπειδὴ μερικοὶ δὲν τὸ μιμήθηκαν καλά, κατάντησε σκυθρωπότητα. Ἀκόμη δὲ και τοῦ τρόπου πού ντυνότανε, και τὸ σχῆμα τοῦ σκαμνιοῦ του, και τὸ φαγητό του· πού ἀπ' αὐτὰ ὅλα, σὲ κανένα δὲν ἐπρόσεχεν ἐκεῖνος, ἄλλα ἦτανε φυσικὴ του και συμπτωματικὴ του ἐκδήλωση. Και μπορεῖς νὰ ἰδῆς πολλοὺς πού νὰ μοιάζουν φαινομενικά τὸν Βασίλειο, σὰν τοὺς ἀνδριάντες ἐκεῖνους πού εἶναι στημένοι σ' ἀπόσκια μέρη· γιατί βέβαια θάτανε πολύ, πῶς τοῦ μοιάζουν, και στὴν ἡχῶ τῆς φωνῆς του. Γιατὶ ἐκείνη μὲν ἐνῶ μιμεῖται τὸ τελευταῖο μέρος τῆς φωνῆς, τὸ

## ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

170. Εὐσταθεῖ δογματικῶς τὸ λεγόμενον ὑπὸ τινῶν ἱερέων κατὰ τὴν ἀπόλυσιν αὐτοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν... οὐ τὴν θείαν μυσταγωγίαν ἐπιτελοῦμεν»; Ἡ μυσταγωγία εἶναι τοῦ Α ἢ Β Πατρὸς ἢ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Γ. Μαυροματῆ).

Ἡ φράσις αὐτὴ λέγεται σήμερα ἀπὸ μερικοὺς ἱερεῖς κατὰ τὴν προσκομιδὴν, τότε ποὺ ἐξάγεται ἡ τελευταία ἀπὸ τὶς ἐννέα μερίδες τῶν ἁγίων, καὶ κατὰ τὶς ἀπολύσεις τῆς προσκομιδῆς καὶ τῆς θείας λειτουργίας. Τὰ παλαιότερα χειρόγραφα δὲν ἀναγράφουν τὴν ἀπόλυσι, γιατί δὲν ἐγένετο κατὰ τὸν τύπο ποὺ γίνεται ἡ σημερινή, καὶ τὰ νεώτερα ποὺ τὴν ἔχουν στὴν σημερινή της μορφή δὲν πολυπραγμονοῦν στὸ σημεῖο αὐτό. Ὁμοίως καὶ τὰ περὶ τῶν μερίδων βρίσκονται μόνο στὰ νεώτερα χειρόγραφα, γιατί παλαιότερα ἐξήγετο καὶ προσεφέρετο μόνο ὁ ἄμνος χωρὶς τὶς μερίδες. Τὰ νεώτερα ἐξ ἄλλου χειρόγραφα καὶ ἐντυπα, ποὺ κάμνουν λόγο γιὰ τὴν μερίδα τοῦ ἁγίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου φέρεται ἡ θεία λειτουργία καὶ γιὰ τὸ μνημόσυνό του στὴν ἀπόλυσι, δὲν ἔχουν τὴν φράσι «οὐ τὴν μυσταγωγίαν...», ἀλλ' ἀπλῶς μόνον τὸ ὄνομά του. Στὴν προσκομιδὴν σὲ μερικὰ νεώτερα χειρόγραφα σημειώνεται προκειμένου περὶ τῆς τελευταίας μερίδος «Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν δεῖνος, ἀρχιεπισκόπου πόλεως δεῖνος, οὔτινος ἡ λειτουργία ἐπιτελεῖται», ἀλλ' ἡ ἐπεξήγησις «οὔτινος...» δὲν ἀφορᾷ σ' ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα θὰ εἰπῆ ὁ ἱερεὺς, ἀλλὰ ὑποδεικνύει σ' αὐτὸν ποιὸν ἅγιο θὰ μνημονεύσῃ στὸ σημεῖο αὐτό. Ἐξ ἄλλου, ἰδιαιτέρως στὴν ἀπόλυσι,

---

ὑποκρίνεται ὁμως καθαρώτερα. Ἐκεῖνοι δὲ ὅσο περισσότερο ἐπιδιώκουν νὰ τοῦ μοιάζουν, τόσο καὶ περισσότερο ξεμακραίνουν.

Αὐτὸ δὲ ποὺ δὲν εἶναι πλέον μικρό, ἀλλὰ—καὶ πολὺ εὐλογα μεγάλο γιὰ τὴν φιλοδοξία τους — εἶναι ὅτι συνέπεσε κάποτε νὰ τὸν πλησιάσουν, ἢ νὰ τὸ ὑπηρετήσουν, ἢ τὸ νὰ συγκρατοῦν στὴ μνήμη τους κάτι ἀπὸ τὰ ὅσα εἶπε, ἢ ἔκαμε. Ὅπως κι' ἐγὼ ἔχω τὴν συνείδηση, πὼς συχνὰ ἐκαμάρωσα γι' αὐτά. Ἐπειδὴ καὶ τὰ ἐντελῶς πάρεργά του εἶναι πολὺ σημαντικώτερα καὶ περιφημώτερα, ἀπὸ τὰ ὅσα ἔκαμαν ἄλλοι, μὲ μεγάλη προσπάθεια.

(Συνεχίζεται)

Ἀπόδοσις ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

οί δύο αναφορικές προτάσεις πού θά εἰσαχθοῦν τόσο κοντά δὲν εἶναι καὶ ἀκουστικῶς εὐηχεῖς: «τοῦ ἐν ἀγίοις Πατρός... οὗ τὴν μυσταγωγίαν..., τοῦ ἀγίου... οὗ καὶ τὴν μνήμην...». Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ συνάγεται ὅτι ἡ προσθήκη τοῦ προσδιορισμοῦ «οὗ τὴν μυσταγωγίαν...» στὸ ὄνομα τοῦ ἀγίου ἐπ' ὀνόματι τοῦ ὁποίου φέρεται ἡ λειτουργία πού θά τελεσθῇ ἢ πού ἐτελέσθη οὔτε ἀπαραίτητος εἶναι οὔτε μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν χειρόγραφο, ἔντυπο καὶ προφορική ἀκόμη λειτουργική παράδοσι. Αὐτὰ ὡς πρὸς τὴν λειτουργική θέσι τῆς προσθήκης αὐτῆς.

Δογματικῶς νομίζω ὅτι δὲν πρέπει ἡ διατύπωσις τῆς νὰ θεωρηθῇ ὡς μὴ ἀπολύτως ἀκριβής. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὁ Χριστός εἶναι ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, «ὁ προσφέρων καὶ προσφερόμενος καὶ προσδεχόμενος καὶ διαδιδόμενος» κατὰ τὴν εὐχή «Οὐδεὶς ἄξιος...». Ἀλλὰ ὅπως ἡ μοναδικὴ ἱερωσύνη τοῦ Κυρίου δὲν αἴρει τὴν ἱερωσύνη τῶν ἱερέων τῆς Ἐκκλησίας του, ἀλλ' ἀντιθέτως δυνάμει αὐτῆς οἱ ἄνθρωποι γίνονται μέτοχοι τοῦ ἀρχιερατικοῦ τοῦ ἀξιώματος, κατὰ τὸν ἴδιο, νομίζω, λόγο, ἐνῶ ἐκεῖνος εἶναι ὁ λειτουργὸς καὶ ὁ μυσταγωγός, καὶ οἱ ἱερεῖς πού τελοῦν τὴν λειτουργία καὶ οἱ συγγραφεῖς τῶν κειμένων τῶν λειτουργιῶν μποροῦν νὰ χαρακτηρισθοῦν καὶ αὐτοὶ μὲ τὸν ἴδιο ὄρο. Ἡ λέξις «μυσταγωγία» εἶναι ταυτόσημος ἐδῶ μὲ τὴν λέξι «λειτουργία» ἢ τοῦ λειτουργικοῦ κειμένου πού περιέχει τὴν λειτουργία πού συνετάχθη ἀπὸ τὸν Μέγα Βασίλειο ἢ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο. Σὲ πλεῖστες περιπτώσεις χρησιμοποιοῦμε ἀναλόγους ὄρους καὶ μάλιστα τὶς φράσεις «Λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου» καὶ «Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου» χωρὶς νὰ μᾶς γεννοῦν τὴν ὑπόνοια ὅτι τὶς χρησιμοποιοῦμε καταχρηστικῶς. Κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ὁμιλοῦμε καὶ γιὰ τὴν τέλεσι τῶν λειτουργιῶν αὐτῶν ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς μας σήμερα: «ἐτέλεσε τὴν λειτουργία», «ἐλειτούργησε», «θὰ ἱερουργήσῃ» κλπ. Πάλι λειτουργὸς δὲν θά εἶναι ὁ Χριστός; Ἴσως ὅμως ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς ἐκφράσεως θεωρηθῇ κοινὸς καὶ μὴ ἀπολύτως ἀκριβής. Καὶ στὰ ἴδια ὅμως λειτουργικά μας κείμενα ἀπαντοῦν παρόμοιες ἐκφράσεις: «τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν ἐπιτελέσω», «ἱερουργῆσαι τὸ ἅγιον καὶ ἄχραντόν σου σῶμα», «αἰκάνωσον ἡμᾶς προσενεγκεῖν», «τῆς λειτουργίας ταύτης, ἣν ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν δέξασθαι κατηξίωσας» τῆς λειτουργίας τοῦ Χρυσοστόμου· «γενέσθαι λειτουργὸς τοῦ ἀγίου σου θυσιαστηρίου... προσάγωμέν σοι θυσίαν αἰνέσεως», «λειτουργεῖν τῷ ἀγίῳ σου θυσιαστηρίῳ» τῆς λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Βασιλείου καὶ ἄλλες πολλές. Μέσα στὸ ἴδιο πλαίσιο πρέπει νὰ τοποθετηθῇ καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἔννοια νὰ ἐρμηνευθῇ καὶ ἡ ἐπίμαχος φράσις. Νομίζω ὅτι δὲν χλωαίνει δογματικῶς.



171. Τί δέον γενέσθαι ὅταν ἱερεὺς λειτουργῶν καὶ μάλιστα εὐρισκόμενος μετὰ τὸν καθαγιασμὸν τῶν τιμίων δώρων ἀσθενήσῃ βαρέως καὶ δὲν δύναται σὰ τελειώσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ δὲν ὑπάρχει ἄλλος ἱερεὺς εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ποῦ νὰ μὴ ἐλειτουργήσῃ διὰ τὴν τελειώσῃ; (Ἐρώτησις Αἰδεσιμ. Ν. Μαυρογιάννη).

Γιὰ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἐπικαλεσθῶ καὶ πάλι τὰ γραφόμενα στὴν «Διδασκαλία πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ διακόνους», ποῦ εὐρίσκεται στὸ τέλος τῆς ἐκδόσεως τῶν «Ἀπάντων» τοῦ Συμεῶν Θεσσαλονίκης σὲ νεοελληνικὴ μετάφρασι τοῦ ἱερέως Πολυζῶη Λαμπανιτζιώτη, ποῦ ἔγινε στὴν Λειψία τὸ 1791. Οἱ ὁδηγίες αὐτὲς εἶναι, καθόσον τοῦλάχιστον γνωρίζω, οἱ μόνες σχετικὲς ποῦ ὑπάρχουν. Παραλαμβάνονται δὲ καὶ ἀπὸ ἄλλους μεταγενεστέρους σὲ διάφορες ἐκδόσεις, ὅπως ἀπὸ τὸν ἱεροδιδάσκαλο Δανιὴλ Γεωργόπουλο στὸ βιβλίον του «Ἱερά ἀνθολογία», ποῦ δημοσιεύθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Βενετία τὸ 1833 καὶ γνώρισε πολλὰς ἐπανεκδόσεις. Ἡ «Διδασκαλία» δὲν ἔχει βέβαια κανονικὸ κῦρος, ἔχει ὅμως θεωρηθῆ «μετ' ἀκριβείας» ἀπὸ τὸν Πατριάρχην Καλλίνικο τὸν Γ' καὶ «ὑπὸ τῆς Συνόδου διὰ τοῦ Διδασκάλου». Τὸ Ι' κεφάλαιον τῆς Διδασκαλίας «Περὶ τῶν συμβαινόντων εἰς τὸν λειτουργὸν ἱερέα, ὡς ἀνθρώπου» δίδει καὶ γιὰ τὸ θέμα μας ὁδηγίες ποῦ βασιζονται στὴν ἐκκλησιαστικὴ παράδοσι καὶ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἢ ἀκριβεία καὶ ἡ εὐλάβεια μὲ τὴν ὁποία ἔχουν γραφῆ.

Ἐὰν ὁ λειτουργῶν ἱερεὺς πρὶν τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ κυριακοῦ σώματος καὶ αἵματος ἀσθενήσῃ βαρέως ὁποῦ νὰ μὴ δύναται πλέον νὰ ἐνεργήσῃ τὸ ἔργον τοῦ ἡ ἀποθάνῃ, εὐθύς, ἡ λειτουργία ἀφήνεται καὶ παύει. Ἐὰν δὲ μετὰ τὸν ἁγιασμὸν καὶ τὴν τελειώσιν τοῦ συνέβῃ, ἂν εἶναι ἄλλος ἱερεὺς ἐκεῖ ἀκούων τὴν λειτουργίαν, ἄς τὴν τελειώσῃ αὐτός, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ μέρος καὶ λόγους ὁποῦ ἔπαυσεν ὁ πρῶτος. Ἐὰν δὲ ὁ ἀρρωστήσας δὲν ἀπέθανεν ἀλλὰ ζῆ καὶ δύναται νὰ δεχθῆ τὰ μυστήρια, ὁ ἀντ' αὐτοῦ λειτουργῶν ἄς μελίση μικρὰν μερίδα τοῦ ἁγίου ἄρτου καὶ ἄς πάρῃ μὲ τὴν λαβίδα τὸ θεῖον αἶμα καὶ ἄς τὸν μεταλάβῃ· αὐτὸς δὲ κατὰ τὴν τάξιν ἄς μεταλάβῃ καὶ ἄς τελειώσῃ τὸ ὑπόργημα συνήθως. Ἐὰν δὲ ἱερεὺς ἄλλος δὲν εἶναι νὰ τελειώσῃ τὴν λειτουργίαν καὶ νὰ συστείλῃ τὰ ἅγια, ἀνήρ ἕνας τῶν εὐλαβῶν καὶ καθαρῶν λαβῶν τὸ κάλυμμα, μὴ πιάνοντας μὲ γυμνὸν χέρι, ἄς σκεπάσῃ καλῶς τὰ ἅγια, ὁποῦ νὰ μὴν ἡμπορῆ νὰ ἐμβῇ τι εἰς τὸν δίσκον ἢ εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον, ἕως οὔ νὰ ἔλθῃ ἄλλος ἱερεὺς, ὅστις ἐρχόμενος ἄς τελειώσῃ τὴν θείαν λειτουργίαν

Στὸ περιθώριο τῆς Ἁγίας Γραφῆς

## ΟΙ ΔΥΟ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ

Τὰ Εὐαγγέλια ἀναφέρουν δύο ἀποστολικές ὁμολογίες τοῦ Ἰησοῦ ὡς Θεοῦ. Ἡ πρώτη ἐγίνε ἀπὸ τὸν Πέτρο, στὴν Καισάρεια τοῦ Φιλίππου. Ὁ κορυφαῖος Μαθητής, διερμηνεύοντας τὴ βεβαιότητα καὶ τῶν ἄλλων Ἀποστόλων, ὡμολόγησε τὸν Ἰησοῦ «Υἷὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Ἡ δεύτερη ἐγίνε ἀπὸ τὸν Θωμᾶ τὸν Δίδυμο, στὸ ὑπερῶ τῶν Ἱεροσολύμων. Μετὰ τὴ γνωστὴ ἐκδήλωση τῆς ὀλιγοπιστίας του, ὁ Θωμᾶς ὡμολόγησε τὸν Ἰησοῦ «Κύριο καὶ Θεό» του.

Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος, μὲ τὴν ὁμολογία του, διετράνωσε τὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν σχέσεών του μὲ τὸν πατέρα. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς. Ὁ Ἀπόστολος Θωμᾶς, μὲ τὴν ὁμολογία του, διετράνωσε τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῶν σχέσεών του μὲ τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Τὰ χρονικὰ σημεῖα, στὰ ὁποῖα ἀκούσθηκαν οἱ δυὸ ὁμολογίες, ἔχουν τὴ σημασίαν τους. Ἡ πρώτη ἐγίνε πρὶν καὶ ἡ ἄλλη μετὰ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Ἀνεκαθεν, «ἐν ἀρχῇ», ὅπως ὀρίζει τὸ προοίμιον τοῦ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίου, ὁ Υἱὸς εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα, γεννιέται ἀπ' αὐτὸν. Γιὰ τὸν ἀνθρώπο ὁμοῦς, μονάχα μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, εἶναι ξανά, ἀφοῦ πατήθηκε τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας, Κύριος καὶ Θεός.

Ἡ ὁμολογία τοῦ Πέτρου εἶναι μιὰ διακήρυξις γενικοῦ χαρακτήρος, ἡ ἀναβόησις μιᾶς ἀληθείας, ποῦ δὲν τὴν περιορίζουν

---

εἰς ἄλλην ἡμέραν (ἢ εἰς ἄλλην τράπεζαν, ἂν εἶναι κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν) καὶ τότε ἀρχίζοντας ἀπὸ τῆς προσκομιδῆς καὶ καινὸν καὶ ἄλλον ἄμνον ἐκβαλὼν καὶ ἐν τῷ καιρῷ συνήθως ἄς ἀγίαση καὶ μετὰ τὴν συστολὴν τοῦ καινοῦ μαργαρίτους ἄς συστείλῃ καὶ τὸν πρῶτον μαργαρίτην καὶ τὸ θεῖον αἷμα πιέτω, ἢ ἐκχύσας αὐτὸ εἰς τὸ ἅγιον ποτήριον ὅλα ὁμοῦ συστελέτω ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον. Ἐὰν δὲ πρὶν τῆς εὐλογίας τῶν θείων δώρων τοῦτο συμβῇ, ὁ ἄλλος ἱερεὺς ἢ ὁ αὐτὸς ὁμοίως λειτουργήσας ἐντελῶς, μετὰ τὴν μετάθεσιν τῶν θείων μυστηρίων εἰς τὸ θυσιαστήριον καὶ μετὰ τὴν συστολὴν αὐτῶν συστελέτω καὶ τὸν καταλειφθέντα ἄρτον καὶ οἶνον, πλὴν ὄχι ὡς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὡς εὐλογημένον ἄρτον καὶ οἶνον»

ὁ χρόνος καὶ τὸ ὁποιοδήποτε ἄλλο διάστημα. Μεταξύ τους, ὁ Πατήρ εἶναι πάντα καὶ ὡπωσδήποτε Πατήρ καὶ ὁ Υἱὸς εἶναι πάντα καὶ ὡπωσδήποτε Υἱός. Στὴν ὁμολογία ὁμως τοῦ Θωμᾶ, ὑπάρχει τὸ προσωπικὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο. Ἐξ ἀντικειμένου, ἀπὸ τὴ δική του πλευρά, τὸ δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δύο — ὁ Πατήρ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα — εἶναι ὁ Κύριος καὶ Θεὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀπὸ τὴ δική μας ὁμως πλευρά, τοῦ κάθε ἀνθρώπου, μονάχα ἡ ἀναγέννηση, ἡ πίστη στὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ εἶναι μιὰ ἀνταπόκριση σ' αὐτὴ τὴν πραγματικότητα. Ἄλλοι, ὅπως ὁ Θωμᾶς, τὸν ἀναγνωρίζουν καὶ τὸν πιστεύουν σὰν Κύριο καὶ Θεό τους. Ἄλλοι ὁμως δὲν τὸν βλέπουν ἔτσι καὶ τὸν ἀρνοῦνται.

Γιὰ νὰ πιστέψουμε καὶ νὰ ὁμολογήσουμε Κύριο καὶ Θεό μας τὸν Ἰησοῦ, ἀπαραίτητη προϋπόθεση εἶναι ἡ Ἀνάστασή του. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος λέγει κατηγορηματικά, ὅτι ἂν ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστήθηκε, εἶναι κενὴ ἡ πίστη μας, κενὸ τὸ κήρυγμα τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἱστορικὸ γεγονός, μιὰ ἀλήθεια δόγματος, τὸ ἀρράγιστο καὶ ἀκλόνητο κρηπίδωμα τῆς πίστεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἐκκλησία θὰ πῆ σύνολο πιστευόντων. Ἀλλὰ τὸ σύνολο ἀποτελεῖται ἀπὸ πρόσωπα. Ἡ ὁμολογία τῆς Ἐκκλησίας «Χριστὸς ἀνέστη» προϋποθέτει ὅτι κάθε μέλος της, καθ' ἑαυτό, ὁμολογεῖ: «Χριστὸς ἀνέστη».

Ἡ ὁμολογία τοῦ Θωμᾶ εἶναι καμωμένη σὲ πρῶτο ἐνικὸ πρόσωπο. Δὲν λέγει ὁ Θωμᾶς στὸν ἀναστάντα Χριστό: «Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν». Λέγει: «Ὁ Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου». Εἶναι μιὰ προσωπικὴ ὁμολογία καὶ γι' αὐτὸ ἀξία νὰ σταθῆ σὰν πρότυπο, ὅπως καὶ στέκεται μέσα στὸ Εὐαγγέλιο. Μὲ τὴν ὁμολογία αὐτὴ μαθαίνουμε, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἀναστήθηκε ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀναστήθηκε καὶ γιὰ τὸν Θωμᾶ. Τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως εἶναι ἓνα καὶ μοναδικό. Ἀλλὰ ὁ Χριστὸς ἀνασταίνεται καὶ σὲ κάθε ἄνθρωπο, ὅταν πατῆ μέσα στὸν ἄνθρωπο αὐτὸν τὸ κράτος τῆς ἁμαρτίας καὶ τὸν ἀναγεννᾷ στὴ δόξα καὶ τὸ φῶς τῆς νέας ζωῆς.

Ἡ παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁμολογία της στὸ κύλημα τῶν αἰώνων, ἡ ἀκλόνητη πίστη της εἶναι: «Χριστὸς ἀνέστη». Ἀλλὰ γιὰ νὰ βρεθοῦμε μέσα στὴν πραγματικότητα αὐτῆς τῆς ὁμολογίας, δὲν ἀρκεῖ νὰ φέρνουμε στὰ χεῖλη μας τὸ «Χριστὸς ἀνέστη». Πρέπει τὸ «Χριστὸς ἀνέστη» τοῦ καθενός μας νὰ διακηρύττῃ ἓνα δικό μας ἐσωτερικὸ γεγονός, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε καὶ μέσα στὴν προσωπικὴ μας ὑπαρξῆ. Ἔτσι, ὁ καθέ-

Ἐκλεκτὲς σελίδες ἀπὸ τὸν ἱ. Χρυσόστομο

## ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΑΡΓΟΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΜΙΜΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΓΕΛΟΙΑΣΤΕΣ

(Ἀπὸ τὴν δέκατην ἑβδομὴν ὁμιλία του πρὸς Ἐφεσίους)

Τί σέ ὠφελεῖ νὰ λὲς ἀστεῖα; Κάνεις μονάχα τοὺς ἄλλους νὰ γελοῦν. Θέλω νὰ μοῦ εἰπῆς ἓνας σκυτοτόμος θὰ καταπιασθῆ ποτὲ μὲ δουλεία, πού δὲν εἶναι σχετικὴ μὲ τὴν τέχνη του, ἢ θὰ ζητήσῃ ν' ἀγοράσῃ ἐργαλεῖο πού τοῦ εἶναι ἄχρηστο; Ποτέ· γιατί αὐτὰ πού δὲν μᾶς εἶναι χρήσιμα, μᾶς εἶναι κι' ἀδιάφορα. Ἄς μὴ ξεφεύγῃ λοιπὸν ἀπὸ τὸ στόμα μας κανένας λόγος ἀσύστατος· γιατί ἀπὸ τὸν ἀσύστατο λόγο ξεπέφτουμε καὶ στὸν ἄτοπο... Δὲν βλέπεις τὰ πρόσωπα τῶν πολεμιστῶν, πὼς εἶναι σκυθρωπά, πὼς εἶναι συγκεντρωμένα; γιατί πλάι τους βρίσκεται ὄψη φοβερὴ καὶ γεμάτη ἀπὸ φρίκη. Βλέπεις μάτια αὐστηρά, καρδιὰ πού εἶναι ἀναστατωμένη καὶ πηδᾷ καὶ χτυπᾷ δυνατὰ, νοῦ συγκεντρωμένο, πού τρέμει καὶ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἀγωνία, πολλὴ τάξη, πολλὴν εὐρυθμία, καὶ πολλὴ ἡσυχία νὰ βασιλεύῃ στὰ στρατόπεδα. Δὲν λέω νὰ προσέχετε μόνο, γιὰ νὰ μὴν εἰπῆτε αἰσχρολογίαι, ἀλλὰ οὔτε καὶ ν' ἀνοίξετε ἀπλῶς τὸ στόμα σας καὶ νὰ μιλήσετε. Γιατί ἂν ἐκεῖνοι πού ἔχουν νὰ κάνουν μὲ πραγματικούς ἀντίπαλους καὶ πού σέ τίποτα δὲν βλάπτονται ἀπὸ τὰ λόγια μεταχειρίζονται τόσο μεγάλη σιωπὴ, σὺ πού καὶ μὲ τὰ λόγια πολεμᾷς καὶ πού αὐτὸ εἶναι τὸ κυριώτερο μέρος τοῦ ἀγῶνά σου, ἀφήνεις ἀνυπεράσπιστη τὴν πλευρά σου αὐτήν; ἢ μήπως δὲν ξέρεις, πὼς ἀπὸ τὰ λόγια προέρχεται μεγαλύτερη ἐναντίον μας ἐπιβουλὴ;

\* \* \*

Παίζεις καὶ διασκεδάζεις καὶ λὲς ἀστεῖα καὶ κάνεις τοὺς ἄλλους νὰ γελοῦν, καὶ νομίζεις πὼς εἶναι τὸ πρᾶγμα ἀσήμαντο; Πόσες ὁμως

---

---

νας μας, θὰ ὁμολογῆ τὸν Χριστὸ Κύριο καὶ Θεό του, ὅπως ὁ Θωμᾶς, ἓνας νοητὸς Δίδυμος πού σ' αὐτὴ τὴν ἐνικὴ ὁμολογία περιμένει στὸν καθένα μας τὸν ἀδελφό του.

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, ἐνῶ εἶναι ὁμολογία ὅλης τῆς Ἐκκλησίας, ἐκφέρεται σὲ πρῶτο ἐνικὸ πρόσωπο: «Πιστεύω... εἰς ἓνα Κύριον, Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ... ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ».

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ἐπιπορκίες, πόσες ζημιές και πόσες αίσχρολογίες δὲν εἶχαν σὰν ἀφορμή τους τὶς ἀστειολογίες! Ἄλλὰ τ' ἀστεῖα, λέει κάποιος, δὲν κάνουν τέτοια κακά. Μάθε λοιπόν, πῶς ὁ Παῦλος ἀπόδιωχνε κάθε λογῆς εὐτραπελία. Τώρα εἶναι καιρὸς πολέμου και μάχης, ἀγρυπνίας και προσοχῆς, ὄπλισμοῦ και παράταξης· και ὁ καιρὸς γιὰ τὰ γέλοια δὲν μπορεῖ νάχη καμμιά θέσην ἐδῶ· γιὰτὶ αὐτὸς εἶναι καιρὸς τοῦ κόσμου αὐτοῦ. Ἄκουσε τὸν Χριστό, πού μᾶς λέει «Ὁ κόσμος θὰ χαρῆ, σεῖς ὅμως θὰ λυπηθῆτε» (Ἰωάν. 1στ' 20). Ὁ Χριστὸς σταυρώθηκε γιὰ τὶς δικές σου τὶς ἀμαρτίες, και σὺ χασκογελάς; Αὐτὸς ἐρραπίσθηκε κι' ἔπαθε τόσα και τόσα ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικιᾶς σου συμφορᾶς και γιὰ τὴν κακοχειμωνιά πού σ' ἔδερνε, και σὺ γλεντοκοπᾶς; Και πῶς νὰ μὴν τὸν ἐρεθίζης περισσότερο! Ἄλλὰ ἐπειδὴ τὸ πρᾶγμα νομίζεται ἀπὸ κάποιους ἀδιάφορο, πρᾶγμα πού τὸ κάνει και δυσκολοφύλακτο, θὰ προσπαθῆσω νὰ σᾶς μιλήσω λίγα γι' αὐτό, και νὰ σᾶς διδάξω πόσο μεγάλο κακὸ εἶναι. Γιὰτὶ κι' αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα τοῦ διαβόλου, τὸ νὰ κἀνη δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴ δίνουν καμμιά σημασία στ' ἀδιαφόρητα πρᾶγματα.

Και πρῶτα πρῶτα λοιπόν κι' ἂν ἀκόμη ἦταν ἀδιαφόρητο, δὲν θάπρεπε νὰ τὸ περιφρονοῦμε σὲ τόσο βαθμό, ξέροντας πῶς τὰ μεγάλα κακά ἀπ' αὐτὰ γεννιοῦνται και μεγαλώνουν, και καταντοῦν συχνὰ στὴν ἀσωτεία. Ἄς ἰδοῦμε ἀπὸ ποῦ γεννιοῦνται· ἢ καλύτερα ἄς ἰδοῦμε, ποιὸς πρέπει νᾶναι ὁ πραγματικὰ Χριστιανός· πρᾶος, ἡμερος, στοχαστικός, θλιμμένος, κι' ὄλο πένθος και μὲ δάκρυα στὰ μάτια του. Αὐτὸς λοιπόν πού λέει και κάνει ἀστεῖα, δὲν εἶναι πραγματικὰ καλὸς Χριστιανός· κι' ἂν εἶναι εἰδωλολάτρης, εἶναι καταγέλαστος κάθε τέτοιος. Στους ἀνθρώπους τοῦ θεάτρου ἐπιτρέπονται μόνον αὐτά. Ἐκεῖ βασιλεύει ἡ αἰσχρότητα· ἐκεῖ και τὰ εὐτράπελα. Ἄκουσε τὸν προφήτη πού μᾶς φωνάζει; «Δουλέμετε τὸν Κύριο μὲ φόβο και νὰ χαίρεσθε γι' αὐτὸν μὲ τρόμον» (Ψαλμ. β', 11). Τὰ χωρατὰ τὴν κάνουν τὴν ψυχὴ μαλακὴ, ἀνάμελη, και πεσμένην ἀνάσκελα· αὐτὰ και βρισιές πολλὲς φορές ἐγέννησαν, και πολέμους ἔκαναν.

\* \* \*

Μὰ δὲν τὸ ξέρεις πῶς μ' αὐτὰ σου τὰ χωρατὰ, παύεις ὄλως διόλου νᾶσαι ἄνδρας; Σταμάτησε λοιπόν τὴν παιδιάτικη συμπεριφορά σου. Σὺ ὅμως στὸν ὑπηρέτη σου μὲν δὲν ἐπιτρέπεις νὰ σοῦ εἰπῆ μέσα στὴν ἀγορὰ κάτι πού δὲν πρέπει νὰ εἰπωθῆ· σὺ δέ, πού λὲς πῶς εἶσαι δοῦλος τοῦ Θεοῦ, ξεστομίζεις μέσα στὸν κόσμον ἀστεῖα. Εἶναι ἀξιοζήλευτο πρᾶγμα νὰ μὴν ξεγελοῖεται μιὰ ἀνύστακτη ψυχὴ· τὴν ἀνάμελην ὅμως και τὴν ἀπρόσεκτη ποιὸς δὲν θὰ τὴν βάλῃ στὸ χέρι; Ἡ ἴδια θὰ παραδοθῆ μονάχη της και δὲν θὰ χρειασθῆ νὰ τὴν ἐπιβου-

λευθῆ και νὰ τὴν ἐπηρεάσῃ ὁ διάβολος. Γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃς δὲ καλᾶ,, πρόσεξε και τὴν ἴδια τὴν ὀνομασία: εὐτράπελος δηλαδὴ λέγεται ὁ κατεργάρας, ὁ πολυτεχνίτης, ὁ ἄστατος, ὁ εὐκολομετάβλητος, πού ἀλλάζει κάθε στιγμή και γίνεται τὰ πάντα· κι' αὐτὸ εἶναι ὅλως διόλου τ' ἀντίθετο μ' αὐτοὺς πού κάνουν τὸ χρέος τους πάντα μὲ συνέπεια. Ὁ τέτοιος γρήγορα ἀλλάζει και γνώμη και στάση· γιατί πρέπει αὐτὸς νὰ μιμῆται και τὸ σχῆμα και τὴν ὀμιλία και τὸ γέλιο και τὸ βάδισμα και τὰ πάντα· πρέπει ἀκόμη νὰ βρίσκῃ μὲ τὸν νοῦ του και λόγια ἀναμπαικτικά· γιατί τοῦ χρειάζονται κι' αὐτά. Και τὸ νὰ διακωμωδῆ κάποιος, εἶναι πολὺ ξένο γιὰ ἕναν ἀληθινὸ Χριστιανό. Κι' αὐτὸς πού διακωμωδῆ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ παίρνῃ ἐπάνω του ἔχθρες περιττὲς ἀπὸ αὐτοὺς πού ἄδικα κοροϊδεύει, εἴτε εἶναι παρόντες και τὸν ἀκούσουν, εἴτε εἶναι μακριὰ και τὸ μάθουν.

\* \* \*

Ἄν εἶναι καλὸ τὸ πρᾶγμα αὐτό, γιατί τ' ἀφήνουν γιὰ τοὺς μίμους; Γίνεσαι λοιπὸν μῖμος και δὲν ντρέπεσαι; Γιατί δὲν τ' ἀνέχεσθε νὰ τὸ κάνουν αὐτὸ ἐλεύθερα οἱ γυναῖκες σας; δὲν τὸ λογαριάζετε σὰν ἄσεμνο κι' ὄχι συνετὸ τὸ πρᾶγμα αὐτό; Μεγάλα κακὰ φωλιάζουν σὲ μιὰ ψυχὴ πού τῆς ἀρέσουν τ' ἀστεῖα, μεγάλη ἐπιπολαιότητα κι' ἐρημιά. Ἡ ἁρμονία της γεμίζει ἀπὸ χάσματα, σαραβαλιάζει τὸ κτίριο, ὁ φόβος ἔχει ἐξορισθῆ, ἡ εὐλάβεια πετᾶ και φεύγει. Τὴν γλώσσα τὴν ἔχεις, ὄχι γιὰ νὰ διακωμωδῆς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ γιὰ νὰ δοξάζῃς τὸν Θεό. Δὲν βλέπεις αὐτοὺς πού λέγονται γελωτοποιοί, αὐτοὺς πού κορδώνονται; Αὐτοὶ εἶναι οἱ εὐτράπελοι. Ἐξορίσατε, σᾶς παρακαλῶ, ἀπὸ τὶς ψυχὲς σας τὴν ἄχαρην αὐτὴ χάρη· αὐτὸ ταιριάζει στοὺς παράσιτους, στοὺς μίμους, στοὺς χορευτὲς, στὶς ἄσεμνες γυναῖκες· εἶναι πρᾶγμα ὅλως διόλου ξένο κι' ἀπόμακρο σ' ἐλεύθερη ψυχὴ, ξένο σ' ἕναν εὐγενικὸν ἄνθρωπο, ξένο και ἀπὸ δούλους ἀκόμη. Ἄν θέλῃ κανεὶς νᾶναι ἄτιμος κι' αἰσχρὸς, αὐτὸς ὡς εἶναι και εὐτράπελος.

Πολλοὶ μάλιστα τὸ νομίζουν και σὰν προτέρημα τὸ πρᾶγμα αὐτό· κι' ἀξίζει νὰ κλαίῃ κανεὶς γι' αὐτό. Κι' ὅπως ἡ ἐπιθυμία καταλήγει σιγὰ σιγὰ στὴν ἀσωτεία, ἔτσι και τὸ νᾶναι κανεὶς εὐτράπελος νομίζεται σὰν χαριτωμένο πρᾶγμα, ἐνῶ τίποτε δὲν ὑπάρχει τ' ἀηδέστερο ἀπ' αὐτό. Γιατί ἄκουσε τί λέει ἡ ἀγία Γραφή: «Μπροστὰ ἀπὸ τὴν βροντὴ προτρέχει ἡ ἀστραπή, κ' ἐμπρὸς ἀπὸ μιὰ πράξη· αἰσχρὴ προβαδίζουν τ' ἀστειολογήματα» (Σειρ. λβ', 11). Και τίποτε δὲν εἶναι ποιοῦ ξεδιάντροπο ἀπὸ τὸν χωρατατζῆν ἄνθρωπο. Ὡστε τὸ στόμα του δὲν εἶναι γεμάτο ἀπὸ χάρη, ἀλλὰ ἀπὸ θλίψη. Ἄς τὴν ἐξορίσωμε τὴν συνήθειαν αὐτὴν ἀπὸ τὰ τραπέζια μας. Ὑ-

πάρχουν δὲ καὶ κάποιοι, ποὺ τὰ διδάσκουν αὐτὰ καὶ στοὺς φτωχοὺς.  
 ὦ, τὴ μεγάλη ἀπρέπεια εἶναι αὐτό! Ἀνθρώπους ποὺ εἶναι βυθισμένοι  
 σὲ θλίψεις τοὺς κάνουν νᾶναι χωρατατζήδες. Καὶ ποὺ λοιπὸν δὲν ἔχει  
 εἰσχωρήσει ἡ ἀρρώστεια αὐτή; Καὶ στὴν Ἐκκλησίαν ἀκόμη ἔχει εἰσα-  
 χθῆ, ἄγγιξε καὶ τὴν ἁγίαν ἀκόμη Γραφή! Νὰ εἰπῶ κάτι, γιὰ νὰ σᾶς  
 δείξω τὴν ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ; Ντρέπομαι μὲν, πλὴν ὁμως θὰ τὸ  
 εἰπῶ· γιὰτὶ θέλω νὰ φανερώσω σὲ ποιὸ σημεῖο προχώρησε τὸ κακό,  
 γιὰ νὰ μὴν φαίνωμαι πὼς μικρολογῶ καὶ πὼς σᾶς μιλῶ γι' ἀσή-  
 μαντα πράγματα, καὶ γιὰ νὰ μπορέσω ἔτσι νὰ σᾶς ξεκόψω ἀπὸ τὴν  
 πλάνην αὐτὴν. Κι' ἄς μὴ νομίση κανεὶς πὼς τὰ πλάθω μονάχος μου,  
 ἀλλὰ θὰ σᾶς εἰπῶ αὐτὰ π' ἄκουσα.

\* \* \*

Ἔτυχε λοιπὸν κάποιος νὰ βρῆσθετα κοντὰ σ' ἓνα ἀπ' αὐτοὺς  
 ποὺ μεγαλοφρονοῦν γιὰ τὴν σοφία τους. Καὶ ξέρω μὲν, πὼς θὰ σᾶς  
 κάνω θὰ γελάσετε, θὰ τὸ εἰπῶ ὁμως· Κι' ὅταν τοὺς ἔδειξε τὸν πίνακα,  
 τοὺς ἔλεγε· — «Τρέξετε νὰ τὸν πιάσετε, παιδιὰ μου, μήπως τυχὸν  
 θυμῶση ἡ κοιλιά σας». Κι' ἄλλοι πάλιν ἔλεγαν· — «Ἀλλοίμονό σου,  
 Μαμμωνᾶ, μὰ κι' ἄλλοίμονο σ' αὐτὸν ποὺ δὲν σ' ἔχει». Κι' ἄλλα πολλὰ  
 τέτοια τὰ συνηθίζει ἡ εὐτραπελία, ὅπως ὅταν λένε· «Σήμερα δὲν  
 ὑπάρχει πλέον γένεση»! Καὶ τὰ λέω αὐτὰ φανερώνοντας τὴν ἀσχη-  
 μιὰ τοῦ αἰσχροῦ ἥθους· γιὰτὶ αὐτὰ ὅλα ἐδῶ ταιριάζουν σὲ ψυχῆς  
 ἔρημες ἀπὸ εὐσέβεια.

Δὲν ἀξίζουν λοιπὸν τὴν ἐπιτίμησιν αὐτὰ τὰ πράγματα; Καὶ θὰ  
 μποροῦσε νὰ βρῆ κανεὶς κι' ἄλλα πολλὰ παρόμοια νὰ λέγονται,  
 ἔκτος ἀπ' αὐτά. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς παρακαλῶ, ἐξορίζοντας ἀπὸ παντοῦ  
 τὴν συνηθειαν αὐτὴν, νὰ λέμε αὐτά, ποὺ μᾶς ταιριάζουν· κι' ἄς  
 μὴ ξεστομίζουν ἅγια στόματα τὰ λόγια ποὺ ταιριάζουν σὲ διεφθα-  
 ρμένους καὶ χωρὶς τιμὴν ἀνθρώπους. «Γιὰτὶ ποία ἀνάμιξη ὑπάρχει  
 τῆς δικαιοσύνης μὲ τὴν παρανομία, καὶ τί κοινὸ ἀνάμεσα στοὺ φῶς  
 καὶ τὸ σκοτάδι»; (Β' Κορ. στ', 14). Γιὰτὶ εἶναι θεάρεστο, ἀπομακρῆ-  
 νοντας τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀπὸ καθετὶ ἄτοπο, νὰ κατορθώσωμε ν' ἀπο-  
 λαύσωμε αὐτὰ ποὺ μᾶς τάχαν τάξει, χωρὶς νὰ μᾶς βαραίνουν τόσα  
 κακὰ καὶ χωρὶς νὰ καταστρέφωμε τὴν ἀρτιότητα τοῦ νοῦ μας μὲ τέ-  
 τοια. Γιὰτὶ αὐτὸς ποὺ λέει καὶ κάνει χωρατὰ, γρήγορα θὰ γίνῃ  
 καὶ κακολόγος, καὶ χίλια δυὸ ἄλλα κακὰ σωριάζει στὸν ἑαυτὸ του.  
 Αὐτὲς λοιπὸν τίς δυὸ μορφῆς τῆς ψυχῆς μας ρυθμίζοντας καὶ ζεύ-  
 οντας στὴν ὀρθοφροσύνη, σὰν νᾶναι ἄλογα πειθαρχικὰ στοὺ χαλι-  
 νάρι, τὴν ἐπιθυμία καὶ τὸν θυμὸ, ἄς τοὺς βάλωμε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο  
 ἡνίοχό τους τὸν νοῦ, γιὰ νὰ ἀπολαύσωμεν ἔτσι καὶ τὸ βραβεῖο τῆς  
 πρόσκλησής μας στὸν οὐρανό.

Ἀπόδοση ΘΕΟΔΟΣΗ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ

## ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Τ. Α. Κ. Ε.

Ὑπὸ τοῦ TAKE ἐχορηγήθησαν συντάξεις εἰς τοὺς κάτωθι ἐφημερίους:

— Αἰδεσιμώτατον Ξένον Κων/νον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ζακύνθου, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. — Αἰδεσιμώτατον Παπακωνσταντίνου Θεμιστοκλήν, Α' μισθολογικῆς κατηγορίας, Σύνταξις δρχ. 2.627. — Αἰδεσιμώτατον Ἀλεξανδρίδην Ἀλέξανδρον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ἐάνθης, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.765. — Πρεσβυτέραν Τζεβελέκου Εὐσταθίαν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.056. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 63.443. — Αἰδεσιμώτατον Παπαλεξάτον Σπυρίδωνα, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας, Δ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.832. — Αἰδεσιμώτατον Μαντέλην Χαραλάμπον, Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κεφαλληνίας, Γ' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.147. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 71.256. — Αἰδεσιμώτατον Κουτρούμῆνον Κων/νον, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 2.571. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 102. 638. — Πρεσβυτέραν Παπαθεοδώρου Ἀναστασίαν, Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Β' μισθολογικῆς κατηγορίας. Σύνταξις δρχ. 1.530. Ἐφ' ἄπαξ δρχ. 92.064.

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**Κων. Γ. Μπόνη**, Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου, Συμπόσιον Πατέρων - Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους ἐπιστολὴ Α'. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου**, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Οἱ ἅγιοι Ἡλίας ὁ νέος καὶ Ἡλίας ὁ Σπηλαιώτης. — **Ἰωάννου τῆς Κρονστάδης**, Σκέψεις γιὰ τὴν Ὀρθόδοξο Λατρεία. Μετάφρασις **Ἀρχιμ. Μελετίου Καλαμαραῖ**. — **Ἀρχιμ. Προκοπ. Παπαθεοδώρου**, Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ. — **Ἀρχιμ. Χριστοδούλου Παρασκευαΐδου**, Μπροστὰ στὰ συμπτώματα τῆς ἐποχῆς. — **Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου**, Ἐπιτάφιος στὸν Μεγάλο Βασίλειο. Ἀπόδοσις **Θεοδοση Σπεράντσα**, — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικῆς, κανονικῆς καὶ ἄλλης ἀπορίας. — **Βασ. Μουστάκη**, Οἱ δύο ὁμολογίες. — **Ἰωάννου Χρυσοστόμου**, Γιὰ τοὺς ἀργολόγους καὶ τοὺς μίμους καὶ τοὺς γελοιαστῆς. Ἀπόδοσις **Θεοδόση Σπεράντσα**. — **Εἰδήσεις τοῦ TAKE**.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῦ 1, Ἀθήναι.